

Kykyviisari® – Työ- ja toimintakyvyn itsearviointia haastavassa työmarkkina- asemassa oleville sekä tietoa palveluiden vaikutusten arviointiin

SOLMU-KOORDINAATIOHANKKEEN LOPPURAPORTTI

**Haverinen Mari
Ahola Elina
Gröhn Erika
Hakumäki Laura
Joensuu Matti
Konttinen Jussi
Leivategija Terje
Unkila Kirsi
Wikström Miia**

Kykyviisari® – Työ- ja toimintakyvyn itsearviointia haastavassa työmarkkina- asemassa oleville sekä tietoa palveluiden vaikutusten arviointiin

Solmu-koordinaatiorahankkeen loppuraportti

Haverinen Mari
Ahola Elina
Gröhn Erika
Hakumäki Laura
Joensuu Matti
Konttinen Jussi
Leivategija Terje
Unkila Kirsi
Wikström Miia

Työterveyslaitos

PL 40

00251 Helsinki

www.ttl.fi

© 2023 Työterveyslaitos ja kirjoittajat

Hanke on toteutettu Euroopan sosiaalirahaston tuella.

Tämän teoksen osittainenkin kopiointi on tekijänoikeuslain (404/61, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaisesti kielletty ilman asianmukaista lupaa.

ISBN 978-952-391-127-7 (PDF)

Sisällysluettelo

Kiitokset.....	5
1 Solmu-hankkeen lähtökohdat, tavoitteet ja hankkeen toteutus.....	6
1.1 Hankkeen toiminta ja toiminnan arviointi.....	7
1.2 Yhteiskehittäminen ja saavutettavuus.....	7
1.3 Verkostoyhteistyö	8
1.3.1 Solmun ohjausryhmä.....	9
1.3.2 Rahoittajayhteistyö.....	9
1.3.3 Yhteistyö Sokran ja muiden hankkeiden kanssa.....	9
1.4 Viestintä	11
2 Kykyviisari-kyselyn kehittäminen 2014–2017.....	13
3 Kykyviisari-verkkopalvelun kehittäminen	18
3.1 Tekninen toteutustapa ja saavutettavuus.....	20
3.2 Solmu-hankkeen jälkeen.....	21
4 Tutkimus	22
4.1 Kykyviisarin luotettavuus työ- ja toimintakyvyn arvioinnin välineenä	22
4.2 Kykyviisarin toimivuus eri käyttötarkoituksissa ja osana eri palveluita.....	23
4.3 Kykyviisarin tuottama tieto työ- ja toimintakyvystä Suomessa	24
5 Indikaattorin kehittäminen	26
5.1 Indikaattorin rakenne	26
5.2 Kriteerit indikaattorin käytölle.....	28
5.3 Indikaattorilla saatuja tuloksia	29
6 ESR toimintalinja viiden hankkeiden tukeminen Kykyviisarin käytössä	31
7 ESR toimintalinja viiden hankkeiden arviointi.....	33
7.1 Ulkokohtainen määrällinen arviointi.....	34
8 Kykyviisari sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluissa	36
8.1 Kykyviisarin käyttö Solmun päättyessä 2023	39
8.2 Kykyviisari Solmun jälkeen.....	40

9	Lopuksi	43
9.1	Pitkäjänteinen rahoitus on mahdollistanut Kykyviisarin juurtumisen.....	43
9.2	Työelämän ulkopuolella olevien työkäisten työ- ja toimintakyvyn arviointi on tärkeää	43
9.3	Työ- ja toimintakykyä ja työhön osallistumista edistävien toimien arviointi tarvitsee yhtenäistä viitekehystä	43
10	Lähteet	45

Kiitokset

Solmu on ollut pitkä hanke, ja sen toimintaan on yhdeksän vuoden aikana osallistunut suuri joukko henkilöitä. Kaikkia ei ole valitettavasti tässä mahdollista nimellä kiittää, joten nostamme esille muutamia isompia toimijoita.

Kiitos rahoittajallemme Euroopan sosiaalirahastolle (ESR) sekä sosiaali- ja terveysministeriölle (STM). Pitkäjänteinen rahoitus on ollut edellytys Kykyviisari-kyselyn kestäväälle kehittämis-, levittämis- ja juurruttamistyölle.

Suuri ja lämmin kiitos ESR toimintalinja viiden hankkeille ja kaikille Kykyviisari-kyselyä käyttäneille sekä sen puolesta puhuneille tahoille. Ilman teitä emme olisi päässeet näin pitkälle.

Kiitos myös ohjausryhmällemme, jonka jäsenistä iso osa on seurannut matkaamme koko hankkeen ajan. Olemme saaneet teiltä tukea ja vinkejä toimintaamme.

Solmussa on vuosien varrella ollut useita työntekijöitä, joista jokainen on jättänyt jälkensä hankkeen toimintaan ja lopputuloksiin. Lämmin kiitos teille kaikille.

Haluamme kiittää myös työtovereitamme Työterveyslaitoksella. Olemme näiden vuosien aikana saaneet paljon asiantuntija-apua talomme sisältä.

1 Solmu-hankkeen lähtökohdat, tavoitteet ja hankkeen toteutus

Tässä loppuraportissa kuvataan Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman Sosiaalinen osallisuus ja työ- ja toimintakyvyn muutos (Solmu) -koordinaatiohankkeen toimintaa ja tuloksia. Hankkeen toteutti Työterveyslaitos vuosina 2014–2023 ja hankkeen rahoittavana viranomaisena toimi sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Solmu sijoittui toimintalinjalle viisi: Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta.

Toimintalinjan hankkeiden tavoitteena oli työelämästä syrjäytyneiden työttömien, osatyökykyisten ja muiden vaikeasti työllistyvien henkilöiden työ- ja toimintakyvyn edistäminen siten, että heidän työllistymisedellytyksensä parantuivat. Toiminta kohdistui erityisesti sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden kehittämiseen.

Solmu koostui neljästä eri hankejaksosta (2014–2017, 2017–2020, 2020–2022, 2022–2023), ja rahoitus haettiin jokaiselle jaksolle erikseen. Hakuilmoituksessa vuonna 2014 koordinaatiohankkeen tai -hankkeiden tavoitteiksi asetettiin muun muassa rahoittajan (STM) tukeminen ohjelman toteuttamisessa, tiedon välittäminen valtakunnallisille ja alueellisille ESR toimintalinja viiden hankkeille sekä yhteistyön lisääminen eri toimijoiden välillä. Lisäksi tavoitteina olivat ESR-ohjelmakohtaisen työ- ja toimintakyvyn arviointimenetelmän ja siihen perustuvan tulosindikaattorin kehittäminen.

Toiminnan ensisijaiseksi kohderyhmäksi määriteltiin ESR toimintalinja viiden hankkeet. Hakuilmoituksen perusteella rahoitettiin kaksi erillistä koordinaatiohanketta, Työterveyslaitoksen toteuttama Solmu ja Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen toteuttama Sokra.

Vaikka Solmun tavoitteiden painotukset vuosien aikana muuttuivatkin ja kohderyhmä laajeni, pysyivät (tulos)indikaattori ja arviointimenetelmän/työvälineen kehittäminen Solmun päätavoitteina hankkeen loppuun saakka. Näiden rinnalla ESR toimintalinja viiden hankkeiden arviointiosaamisen lisääminen ja työ- ja toimintakyvytiedon levittäminen olivat toiminnan tavoitteena Solmun jokaisella hankejaksolla.

Ensimmäisellä hankejaksolla päätavoitteena oli arviointivälineen eli Kykyviisarin ja siihen pohjaavan tulosindikaattorin kehittäminen. Vuonna 2017 tehdyssä suunnitelmassa painopistettä muutettiin enemmän Kykyviisarin levittämisen ja juurruttamisen suuntaan. Vuonna 2020 mukaan tuli vahvemmin tavoite digitaaliseen palvelujärjestelmään suuntautumisesta. Vuosina 2022–2023 tavoitteena oli varmistua siitä, että hankkeen tulokset, erityisesti Kykyviisari-menetelmä, jäävät käyttöön Solmun jälkeen.

Solmu-hankkeen tärkein tulos oli Kykyviisari-kyselyn kehittäminen ja juurruttaminen osaksi pysyviä rakenteita. Kehittämisen- ja juurruttamistyöstä kerrotaan tarkemmin myöhemmin tässä raportissa. Kykyviisari-kyselyyn olennaisesti liittyvä lopputulos oli Kykyviisari-verkkopalvelu sekä siihen liittyvät ominaisuudet (mm. asiakkaalle annettava palaute ja raportointiominaisuudet), jotka loivat perustan sille, miltä sähköinen Kykyviisari näyttää ja miten se toimii.

Muita konkreettisia lopputuloksia olivat muun muassa rahoittajalle toimitettu tulosindikaattori, Solmussa tehdyt tutkimukset, Kykyviisari-käyttöopas ja -käsikirja sekä useat erilaiset markkinointimateriaalit. Kykyviisari on Työterveyslaitokselle rekisteröity tavaramerkki.

1.1 Hankkeen toiminta ja toiminnan arviointi

Solmu on ollut hankkeena ajallisesti pitkä ja tavoitteiltaan sekä resursseiltaan suuri. Projektissa on ollut mukana useita Työterveyslaitoksen työntekijöitä useista eri toimipisteistä, ja hankkeen aikana on ollut useita henkilövaihdoksia.

Hankkeen sisäinen toiminta ja johtaminen ovat vaatineet keskimääräistä enemmän huomiota, ja Solmussa onkin vuosien varrella panostettu erityisesti sisäiseen viestintään ja organisoitumiseen. Toimintaa on organisoitu eri tavoin riippuen siitä, mitkä ovat olleet painopisteitä ja tavoitteita: työtä on tehty ryhmissä, pareittain tai itsenäisesti. Sisäistä viestintää toteutettiin muun muassa viikko- ja kuukausipalaverissa, kehittämissäpäivissä sekä sisäisessä viikkokirjeessä.

Heti alusta lähtien oli selvää, että Solmussa tulee panostaa jatkuvaan oman toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Hankkeessa tehtävä arviointi perustui kehittävän arvioinnin viitekehykseen, jolloin arviointitietoa hyödynnettiin koko ajan ja toimintaa korjattiin ja muutettiin tarpeen mukaan. Käytännössä arviointia toteutettiin strukturoidusti tai epämuodollisesti, esimerkiksi osana projektikokouksia. Solmussa toteutettiin sisäisesti vuonna 2016–2017 väliarviointi, jonka tuloksia käsiteltiin myös ohjausryhmässä. Näiden lisäksi on muun muassa tehty kyselyt ohjausryhmän jäsenille ja hankkeen henkilöstölle.

1.2 Yhteiskehittäminen ja saavutettavuus

Solmun kantavana toimintaperiaatteena oli alusta lähtien yhteiskehittäminen ja saavutettavuuden varmistaminen. Yhteiskehittäminen ja saavutettavuus tarkoittivat sitä, että Kykyviisari-kysely, Kykyviisari-verkkopalvelu ja esimerkiksi Kykyviisari-käyttöopas

kehitettiin käyttäjien tarpeita vastaaviksi yhdessä käyttäjien kanssa. Kykyviisari-käyttäjiksi määriteltiin ensisijaisesti hankkeiden tai palvelujärjestelmän asiantuntijat, mutta myös hankkeiden osallistajat ja palvelujärjestelmän asiakkaat (ts. Kykyviisari-vastaajat).

Käytännössä yhteiskehittäminen tarkoitti sitä, että käyttäjille tehtiin kyselyitä, heitä haastateltiin tai heille lähetettiin kommentoitavaksi Solmussa tuotettua materiaalia. Osa yhteiskehittämisestä tapahtui kasvotusten (esim. Kykyviisari-kyselyn kehittäminen), osa palautteesta saatiin etänä (esim. käyttäjäkyselyt).

Saavutettavuudella pyrittiin varmistumaan siitä, että Kykyviisarin käyttö olisi mahdollista kaikille kohderyhmään kuuluville henkilöille. Vuonna 2021 kartoitettiin ja tunnistettiin erityisryhmiä, joiden osalta saavutettavuutta voitaisiin lisätä. Tunnistettuja ryhmiä olivat muun muassa kehitysvammaiset, näkö- ja kuulovammaiset, autismin kirjon henkilöt sekä suomea heikosti osaavat. Yhteistyötä tehtiin eri toimijoiden kanssa, esimerkiksi Lapin digiNepsy. Bridging-hankkeen (XAMK ja Socom) ansiosta Kykyviisarista saatiin kehitysvammaisille suunnattu versio.

Kykyviisarin käyttäjille kohdennettuja käyttäjäkyselyitä toteutettiin Solmussa vuosina 2017, 2019 ja 2021. Kyselyissä pyydettiin palautetta erityisesti Kykyviisarin sisällöstä, kieliversioista ja Työterveyslaitoksen Kykyviisari-verkkopalvelusta. Tätä ennen Kykyviisarista saatiin palautetta Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen Sokra-hankkeen toteuttaman Hanketukikyselyn kautta.

Erilaisia kyselyitä ja haastatteluita oli useita, eri kokoisia ja erilaisilla kokoonpanoilla tehtyjä. Palautetta kerättiin Kykyviisaria käyttävien asiantuntijoiden lisäksi toiminnan kohteena olevilta henkilöiltä. Kaikki saatu palaute otettiin huomioon ja käsiteltiin Solmun kehittämistoiminnassa.

1.3 Verkostoyhteistyö

Verkostoyhteistyö oli yhteiskehittämisen rinnalla toiminnan läpileikkaava teema koko hankkeen ajan. Vuosien varrella Solmussa tehtiin yhteistyötä useiden eri toimijoiden ja organisaatioiden kanssa, eikä kaikkien tahojen listaaminen tässä ole mahdollista.

Suurimmat verkostot muodostuivat seuraavista: Kykyviisarin käyttäjät ESR toimintalinja viiden hankkeissa, sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluiden toimijat ja hankkeet sekä kuntoutuksen palvelujärjestelmän toimijat ja hankkeet. Esimerkkejä ovat muun muassa

Työkykyohjelma ja Työllisyyden kuntakokeilut. Toimijaryhmiä käsitellään tarkemmin tämän raportin muissa osioissa.

1.3.1 Solmun ohjausryhmä

Solmun ohjausryhmään kuului hankkeen aikana keskimäärin kymmenen varsinaista jäsentä, joiden lisäksi ohjausryhmän kokouksissa oli asiantuntijajäseniä, kuten rahoittajan edustaja. Ohjausryhmässä oli edustettuna asiantuntijoita eri sektoreilta (yksityinen, kolmas ja julkinen) ja eri aloilta. Iso osa ohjausryhmän jäsenistä oli mukana toiminnassa alusta lähtien.

Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa vuodessa neljän, kuukauden välein. Kokouksissa Solmun edustajat kertoivat hankkeen etenemisestä ja toivat keskusteluun ajankohtaisia asioita. Ohjausryhmä hyväksyi muutokset hankesuunnitelmiin, antoi asiantuntijatukea toimintaan ja viesti tuloksista omissa verkostoissaan.

1.3.2 Rahoittajayhteistyö

Solmu-hanketta rahoittaneen viranomaisen eli sosiaali- ja terveysministeriön kanssa käytiin säännöllisiä keskusteluja koko hankkeen ajan. Rahoittajan edustaja oli mukana hankkeen ohjausryhmässä ja rahoittajan kanssa järjestettiin yhteisiä tapaamisia tarpeen mukaan. Hankkeen alkupuolella järjestettiin myös Solmun, Sokran ja rahoittajan yhteisiä tapaamisia, joissa keskusteltiin laajemmin koordinaatiohankkeiden etenemisestä ja toimintaympäristöstä.

Solmu-hanke osallistui aktiivisesti rahoittajien (STM ja Ely-keskukset) ja Sokra-hankkeen järjestämiin potentiaalisille hankehakijoille ja toimintansa aloittaneille hankkeille suunnattuihin tilaisuuksiin. Alueellisten hankkeiden rahoittajina toimivien Ely-keskusten kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä erityisesti hankkeen alkuaikoina. Solmu toimitti vuosittain tietoa rahoittajan (STM) pyynnöstä erilaisiin Rakenerahasto-ohjelman raportointeihin.

1.3.3 Yhteistyö Sokran ja muiden hankkeiden kanssa

Hanke toimi alusta alkaen tiiviissä yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatio (Sokra) -koordinaatiohankkeen kanssa. Sokran tehtävänä oli koota, tiivistää ja välittää tietoa sosiaalisen osallisuuden edistämisestä ja köyhyyden torjunnasta sekä tukea ja verkottaa ESR toimintalinja viiden hankkeita.

Koordinaatiohankkeiden kesken oli säännöllistä yhteydenpitoa, ja erityisesti alkuvuosina toimintaa suunniteltiin tiiviisti yhdessä. Sokran kanssa jaettiin tietoa ja kokemuksia. Lisäksi järjestettiin yhteisiä tilaisuuksia sekä alueellisesti että valtakunnallisesti (erityisesti vuosittaiset Osallistu ja osallista -tilaisuudet).

Muiden ministeriöiden (TEM, OKM) alaisten valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden kanssa tehtiin yhteistyötä etenkin Solmun alkupuolella. Tapaamisissa toimintalinjojen 3 ja 4 edustajien kanssa esiteltiin omaa toimintaa ja mietittiin erilaisia yhteistyön mahdollisuuksia, kuten tilaisuuksia ja viestintää. Myöhemmin yhteistyö oli vähäisempää.

Hankeyhteistyötä tehtiin erityisesti Kykyviisari-kieliversioihin liittyen. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen mobiTARMO-hanke toteutti Kykyviisarista maahanmuuttajien ja vieraskielisten käyttöön kieliversioita (arabia, sorani, somali ja venäjä), jotka vietiin myös Työterveyslaitoksen Kykyviisari-verkkopalveluun.

Kykyviisarista tehtiin myös kehitysvammaisille soveltuva versio yhteistyössä Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom Oy:n hallinnoiman Bridging-hankkeen kanssa. Näiden lisäksi Kykyviisarista saatiin japanin- ja farsinkieliset käännökset. Japaninkielisen käännöksen tuotti Japanin opetusministeriö yhteistyössä Turun yliopiston ja Takeda-säätiön kanssa. Farsinkielisen tuotti Monikulttuurinen toimintakeskus Mylly.

Solmun loppuaikana yhteistyötä tehtiin Työllisyyden kuntakokeilujen (TEM) ja Työkykyohjelman (STM) hankkeiden kanssa. Solmu teki yhteistyötä jo ensimmäisen Työllisyyden kuntakokeilun kanssa vuosina 2017–2018, mutta tiiviimpää yhteistyö oli vasta vuosina 2021–2023. Työkykyohjelman ja Työllisyyden kuntakokeiluiden (2021–2024) alueelliset hankkeet käyttivät Kykyviisaria asiakastyössä ja toiminnan arvioinnissa.

Julkisen sektorin ja hankkeiden lisäksi yhteistyötä tehtiin myös yksityisen sektorin toimijoiden kanssa. Näiden toimijoiden kautta saatiin tietoa Kykyviisarin kehittämistyöhön ja tuettiin Kykyviisarin juurtumista laajasti palvelujärjestelmän toimijoiden käyttöön.

Kykyviisari herätti myös kansainvälistä kiinnostusta. Rahoitusmuodosta (Euroopan sosiaalirahasto) johtuen tiiviimpää yhteistyötä pystyttiin tekemään vain Euroopan Unioniin kuuluvien maiden kanssa. Yhteistyön tuloksena syntyi muun muassa käännös hollanniksi (de Biehal, Belgia). Näiden lisäksi yhteydenottoja tuli muun muassa Japanista, Iranista, Yhdysvalloista sekä viimeisimpänä Saksasta ja Etelä-Koreasta.

1.4 Viestintä

Viestintä, niin sisäinen kuin ulkoinenkin, oli suuressa roolissa Solmussa. Täysin uuden tuotteen ja toimintamallin levittäminen ja juurruttaminen vaativat pitkäjänteistä markkinointia. Solmun viestinnän päätavoite oli tukea Kykyviisarin käyttöä, leviämistä ja juurtumista.

Hankkeen alussa Solmussa toteutettiin sosiaalisen markkinoinnin suunnitelmaa, jossa tavoitteena oli ihmisten toiminnan muuttaminen. Sosiaalisen markkinoinnin funktio oli toimia Kykyviisarin käyttöönoton edistämisen tukena. Lisäksi haluttiin nostaa keskusteluun työelämän ulkopuolella olevien työkäisten työkyvyn ja terveyden edistämisen tärkeys.

Viestinnän avulla kerrottiin Solmun toiminnasta ja tapahtumista. Lisäksi viestittiin työ- ja toimintakyvyn arvioinnista ja käytiin julkista keskustelua työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden työ- ja toimintakykyyn liittyvistä asioista.

Solmussa pyrittiin, aina kun mahdollista, tekemään viestintää yhdessä Kykyviisarin käyttäjien kanssa. Lisäksi pyrittiin nostamaan esille ESR toimintalinja viiden hankkeita ja osallistujien kokemuksia Kykyviisarin käytöstä.

Solmun viestinnän kohderyhmät muuttuivat hankkeen edetessä ja tavoitteiden laajentuessa. Hankkeen alussa viestinnän kohderyhmiä olivat erityisesti toimintalinja viiden hankkeiden työntekijät ja hankkeiden taustaorganisaatiot, hankkeiden osallistajat sekä kehittämisprojektien rahoittajat (Ely:t ja STM).

Kun Kykyviisari levisi laajemmin käyttöön, kohderyhmät laajenivat sosiaali- ja terveys- sekä työllisyyspalveluiden toimijoihin. Palvelujärjestelmän toimijoista tärkeitä kohderyhmiä olivat muun muassa TE-toimistot, kuntien työllisyyden hoidon yksiköt, sote-keskukset sekä ammatillisen ja sosiaalisen kuntoutuksen toimijat.

Viestinnässä hyödynnettiin pääasiassa jo olemassa olevia kanavia, kuten yhteistyökumppaneiden medioita (Rakennerahastojen ja Ely-keskusten uutiskirjeet ja Sokra-koordinaation kanavat) ja Työterveyslaitoksen viestintäkanavia. Vuoden 2016 alussa Kykyviisarille perustettiin oma Kykyviisari-uutiskirje, joka ilmestyi 2–4 kertaa vuodessa. Tilaajia kirjeellä oli 700–800.

Vuonna 2018 Kykyviisarille perustettiin omat verkkosivut (kykyviisari.fi). Sivuille koottiin Kykyviisariin liittyvää tietoa ja sieltä löytyi linkki Kykyviisari-verkkopalveluun. Somessa Kykyviisari on ollut Facebookissa. Erilaisten kirjallisten materiaalien lisäksi Solmussa

tehtiin useita videoita, joilla ohjattiin Kykyviisarin käyttöön tai annettiin vinkkejä asiakastyöhön.

Tapaamiset ja tapahtumat olivat Solmussa tärkeitä viestinnän paikkoja. Tilaisuuksia ja tapaamisia järjestettiin toistuvina tai yksittäisinä tiettyyn tarpeeseen suunnattuina. Varsinkin hankkeen alkuvaiheessa järjestettiin laajoja Kykyviisarin käyttöön ja kehittämistyöhön liittyviä tilaisuuksia ympäri Suomen. Hankkeen loppupuolella tilaisuudet siirtyivät enemmän verkkoon, ja niitä pidettiin vähemmän ja kohdennetummin.

Toistuvia tilaisuuksia olivat muun muassa Solmun ja Sokran yhteistyössä järjestämät Osallistu ja osallista -seminaarit, joita järjestettiin vuosittain. Muita säännöllisesti järjestettyjä tilaisuuksia olivat muun muassa Road trip -kiertue ja webinaareina pidetyt Kykyviisari-keskiviikot, joilla tuettiin ja innostettiin toimijoita Kykyviisarin käyttöön. Kykyviisarin tunnetuksi tekeminen ja juurtumisen edistäminen edellytti Solmun työntekijöiltä jalkautumista ja aktiivista käyttäjien tavoittamista.

2 Kykyviisari-kyselyn kehittäminen 2014–2017

Kykyviisari-kyselyn kehittämisen lähtökohtana oli sille asetettu tarve soveltua työkyvyn ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmäksi haastavassa työmarkkina-asetelmassa oleville, useita eri palveluita käyttäville henkilöille. Kehittämisessä oli tärkeää, että työkyvystä ja toimintakyvystä saatua tietoa voitaisiin käyttää asiakasrajapinnassa keskustelun virittämiseen ja tehokkaampien palvelusuunnitelmien tekemiseen yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Kehittämisen kantava ajatus oli sisällyttää Kykyviisari-kyselyyn positiivinen ja voimaannuttava ote, joka voisi osaltaan tukea asiakkaiden toimijuutta omissa palveluprosesseissaan. Kysely haluttiin kehittää turvalliseksi sekä asiakkaille vastata että moninaiselle ammattilaisten joukolle käyttää. Tämä merkitsi muun muassa sitä, että Kykyviisari-kyselyyn ei sisällytetty terveydentilaa diagnosoivia kysymyksiä.

Kykyviisarin tuli tarjota erilaisia palveluita järjestäville organisaatioille väline järjestelmälliseen työkyky- ja toimintakykytiedon keräämiseen toiminnan vaikutusten arvioimiseksi. Siksi Kykyviisari-kyselyyn sijoitettiin pysyvästi muutama ennalta luotettavaksi havaittu, väestötasolla käytetty työkykyä ja toimintakykyä arvoiva mittari, vaikka samaan aikaan kyselyn sisältöä muilta osin kehitettiin.

Kykyviisari-kyselyn kehittämisessä hyödynnettiin laajasti yhteiskehittämistä, jotta mahdollisimman moneen sille asetettuun tarpeeseen voitiin vastata. Kyselyn sisältöä, sanamuotoja ja sen antamaa palautetta kehittivät ja arvioivat Työterveyslaitoksen asiantuntijaryhmän (n=9) lisäksi akateemisten asiantuntijajaneelien jäsenet (n=30), asiakasrajapinnassa toimivista ammattilaisista koostuvat asiantuntijajaneelit (n=700) ja kohderyhmäasiakkaat (n=28).

Kyselylomakkeen rakennetta, sisältöä ja vastaajan saamaa palautetta yhteiskehitettiin 29 työpajassa ja muokattiin kahdesti asiantuntijajaneelien palautteen perusteella. Yli 80 % Kykyviisari-kyselyn sisällöstä muokkautui kehittämisprosessin aikana.

Kehittämisprosessin aikana Kykyviisari-kyselyä käytettiin myös itsearviointimenetelmänä kohderyhmäasiakkaiden (n=3360) kanssa eri palveluissa ja ESR-hankeissa. Myös tästä käytöstä kertyi palautetta, jota hyödynnettiin osana kehittämistyötä. Lisäksi Kykyviisari-kyselyn sisältö sillattiin kansainväliseen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden ICF-luokituksen koodistoon yhteistyössä THL:n TOIMIA-asiantuntijaverkoston kanssa. Kykyviisari-kysely käännettiin myös englanniksi, ruotsiksi ja selkokielelle.

Yhteiskehitetyn Kykyviisari-kyselyn rakenne yhdistää työkyvyn ja toimintakyvyn moniulotteiset ja biopsykososiaaliset mallit. Se sisältää myös sosiaalisen osallisuuden ja työllistymiskyvyn näkökohdat. Kykyviisari-kyselyn avulla voi arvioida myös sosiaalista, psyykkistä, kognitiivista ja fyysistä toimintakykyä sekä kykyä selviytyä arjesta. Näiden käsitteiden sisällön validoivat akateemiset ja asiakasrajapinnassa toimivien ammattilaisten asiantuntijapaneelit (Wikström ym. 2020).

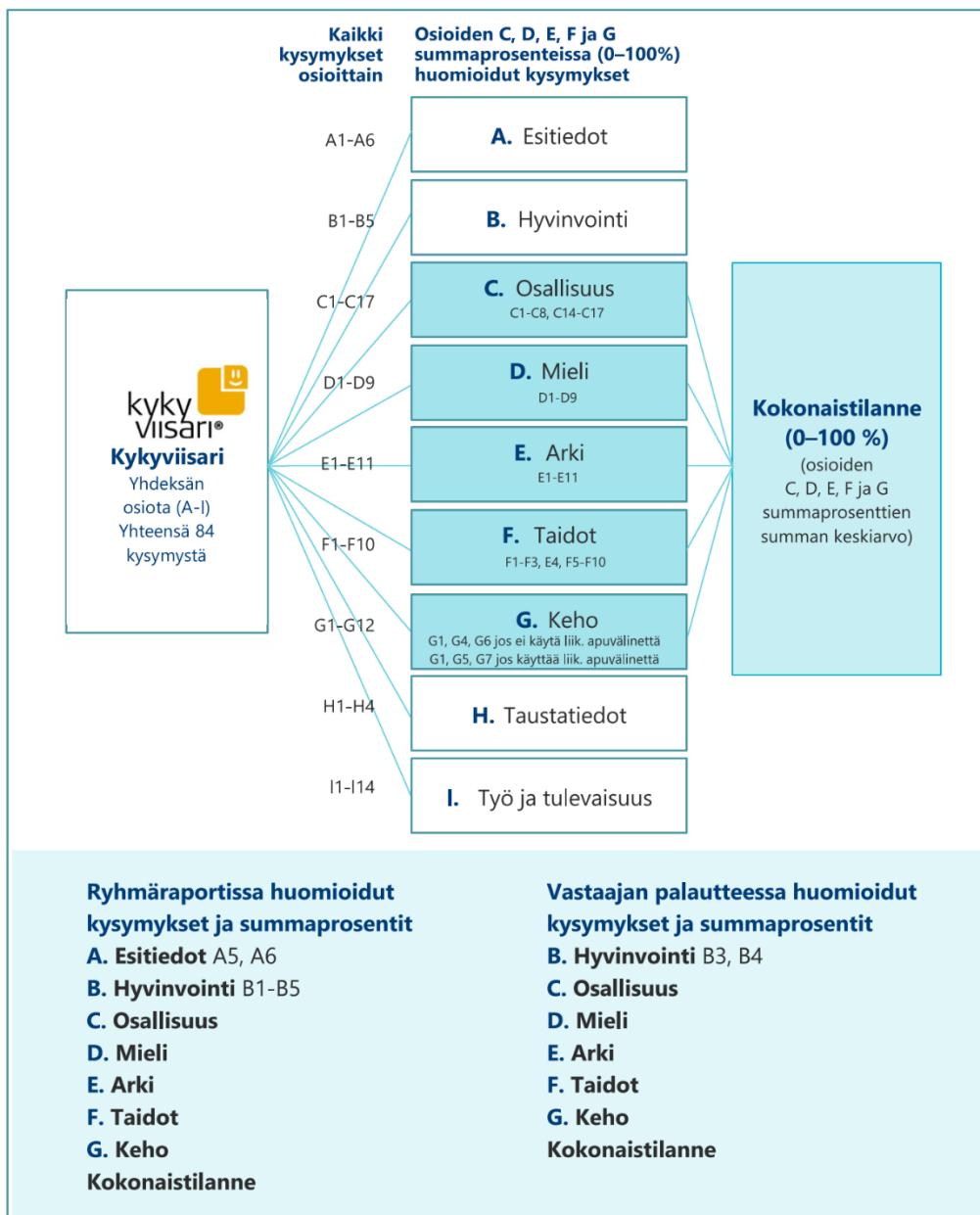

Kuvio 1. Kykyviisarin kehittämistyön eteneminen 2014-2017 (Wikström ym. 2020).

Kykyviisarin kehittämistyön tuloksena syntynyt itsearviointikysely sisältää yhdeksän erillistä osiota: **A. Esitiedot** (ikä, sukupuoli), **B. Hyvinvointi** (koettu terveys, toimintakyky, työkyky), **C. Osallisuus** (sosiaalinen osallisuus ja toimintakyky), **D. Mieli** (mielen hyvinvointi), **E. Arki** (arjessa selviytyminen), **F. Taidot** (kognitiivinen toimintakyky, perustaidot), **G. Keho** (fyysinen toimintakyky), **H. Taustatiedot** (koulutus, elämäntilanne, toimeentulo), **I. Työ ja tulevaisuus** (työtilanne, työhön osallistumisen haasteet, muutostoiveet).

Jokaisessa osiossa on 4–14 kysymystä, joista osasta muodostetaan pisteisiin pohjautuva, prosenttilukuna 0–100 ilmaistava osiokohtainen tulos. Sähköisessä Kykyviisari-toteutuksessa summaprosentin rinnalla annetaan myös välitön sanallinen palaute.

Kykyviisari-verkkototeutuksessa yli 10 vastaajan tuloksista on mahdollista muodostaa myös keskiarvoihin perustuva ryhmäraportti. Kykyviisarin sisältö, tuloksen muodostavat summaprosentit sekä ryhmäraportin ja vastaajan saaman palautteen muodostumisen kokonaisuus on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Kykyviisarin sisältö, sekä tulosten ja palautteen muodostumisen periaatteet (Wikström ym. 2021).

3 Kykyviisari-verkkopalvelun kehittäminen

Kykyviisari-kysely suunniteltiin ensisijaisesti sähköisenä palveluna toteutettavaksi. Menetelmän laajemmat hyödyt yksilön, palvelujärjestelmän ja päätöksenteon näkökulmista voidaan saavuttaa vain, kun tiedon keräys, käsittely ja raportointi on toteutettu sähköisesti. Oleellinen osa menetelmää on myös vastaajan välittömästi saama vastauksiin perustuva henkilökohtainen palaute.

Kykyviisari-verkkopalvelun ensisijaisena tehtävänä oli mahdollistaa Kykyviisari-menetelmän käyttö ESR toimintalinja viiden hankkeissa. Samalla verkkopalvelun avulla pyrittiin edistämään Kykyviisarin tunnettuutta, leviämistä ja juurtumista. Heti alussa päädyttiin ratkaisuun, jossa Työterveyslaitos verkkopalvelun ylläpitäjänä toimi henkilötietojen käsittelijän roolissa ja asiakasorganisaatiot olivat rekisterinpitäjiä.

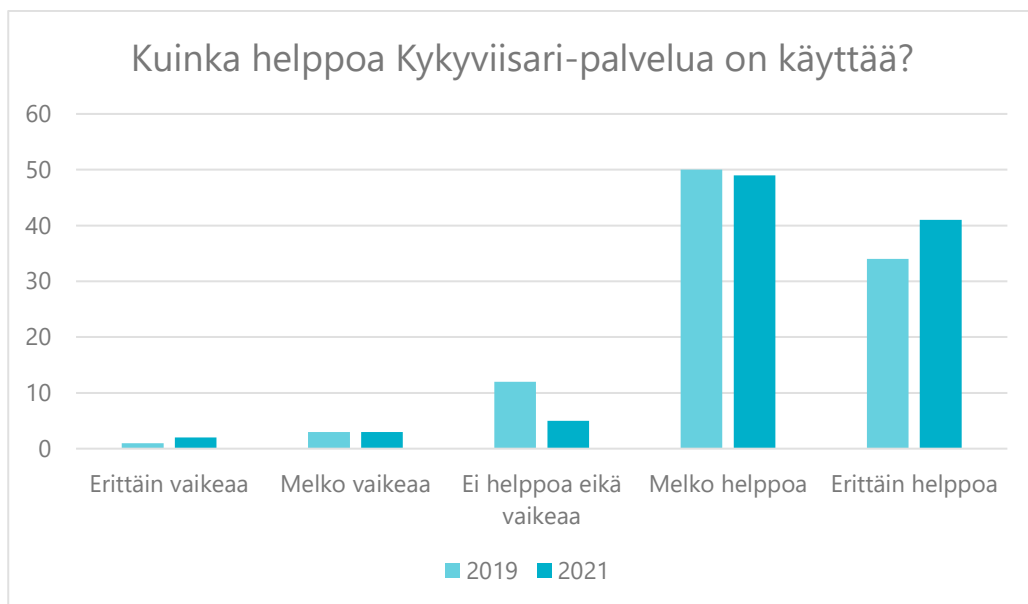
Palvelun toteutti ja sen ylläpidosta vastasi Työterveyslaitoksen ohjelmistokehityksestä vastaava sopimuskumppani, joka koko hankkeen keston ajan oli Gofore Oyj. Hankkeen projektiryhmästä osallistui useita henkilöitä, merkittävimpänä tuoteomistaja, toteutukseen, jatkokehittämiseen ja ylläpitoon sekä palvelun operointiin.

MVP-versio (Minimal Viable Product) toteutettiin vuoden 2016 jälkipuoliskolla ja otettiin käyttöön toimintalinja viiden hankkeissa vuoden 2017 alussa. Verkkopalvelua kehitettiin vuosien varrella käyttäjiä ja heidän tarpeitaan kuunnellen. Merkittäviä jatkokehitysprojekteja olivat muun muassa ryhmäraportoinnin toteutus, saavutettavuuden parantaminen ja käyttäjätunnusautomaation lisäys.

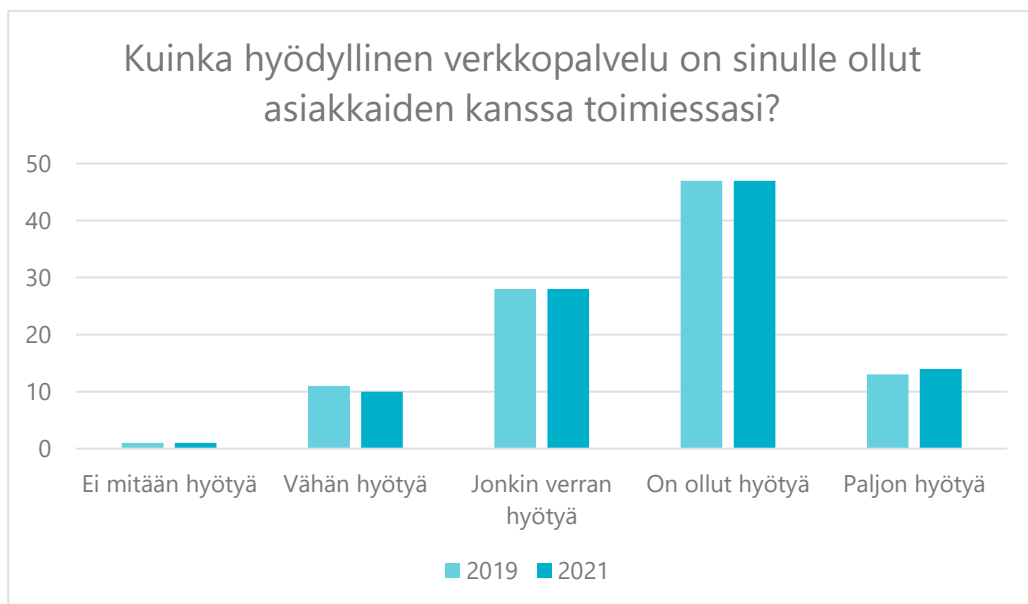
Vuonna 2018 verkkopalvelu avattiin myös muille kuin toimintalinja viiden hankkeille. Palvelu saavutti laajan käyttäjäkunnan: yli 200 ESR toimintalinja viiden hanketta otti palvelun käyttöön vuosina 2017–2023. Vuosina 2018–2023 palvelun otti käyttöön yli 550 muuta organisaatiota tai hanketta.

Verkkopalvelun avaaminen lisäsi merkittävästi käyttäjille annettavan tuen tarvetta, kun käyttäjät tarvitsivat neuvoja esimerkiksi tunnusten hakemiseen ja raportointiin. Työterveyslaitoksen Kykyviisari-verkkopalvelu ja siihen liittyvä tuki olivat käyttäjille maksuttomia.

Käyttäjien kokemuksia palvelusta seurattiin säännöllisesti toistetulla laajalla käyttäjäkyselyllä. Arviot palvelun käytettävyydestä ja hyödyllisyydestä pysyivät korkealla tasolla läpi hankkeen. Vuoden 2021 kyselyssä 90 % vastaajista kertoi palvelun käytön olevan melko helppoa tai erittäin helppoa ja vain 5 % koki palvelun käytön melko tai erittäin vaikeaksi (kuvio 3). Palvelu koettiin myös hyödylliseksi (kuvio 4).

Kuvio 3. Kykyviisari-palvelun helppokäyttöisyys käyttäjäkyselyissä 2019 ja 2021.

Kuvio 4. Kykyviisari-palvelun hyödyllisyys käyttäjäkyselyissä 2019 ja 2021.

3.1 Tekninen toteutustapa ja saavutettavuus

Sovellus kehitettiin käyttäjälähtöisesti ja ketterästi hyväksikäyttäen Työterveyslaitoksen sovelluskehityksen infrastruktuuria. Kehitystyössä pyrittiin siihen, että Kykyviisari-verkkopalvelu on helposti pystytettävissä itsenäisesti ilman riippuvuuksia Työterveyslaitoksen sovelluskoodiin. Arkkitehtuuriltaan Kykyviisari noudatti modernia mikropalveluarkkitehtuuria. Mikropalveluarkkitehtuurissa jokainen asiakokonaisuus on pieniksi pilkottuissa mikrokokoisissa palveluissa. Mikropalvelut olivat kehityksessä hyvä ohjenuora, mutta kehitystyötä nopeutettiin yhdistämällä osa palveluista yhteen

Toteutukset on tehty JavaScript-pohjaisilla sovelluskehityksillä sekä käyttöliittymän puolella että palvelimella. Tietoturva vaatimuksissa noudatettiin valtionhallinnon VAHTI-tietoturvaohjeistusta ja sen vaatimustasoa 0. Kysely ja palaute olivat responsiivisia eli ne toimivat laajalla ruudulla ja mobiililaitteella (kuva 1).

Käyttäjäkokemuksen osa-alueita huomioitiin kehittämistyössä laajasti ja systemaattisesti. Käyttäjälle oli keskeistä, että palvelu on käytettävä ja saavutettava. Palvelun oli oltava käyttäjille hyödyllinen ja käyttäjien oli koettava palvelu ja sitä tarjoava taho luotettaviksi. Käyttäjäkokemuksuunnittelussa hyödynnettiin yhteiskehittelyä sekä menetelmän sisällön että verkkopalvelun kehittämisessä, mm. erilaisten käyttäjäryhmien käyttäjähaastatteluiden kautta.

Kykyviisarin vastaajakohderyhmän takia saavutettavuuteen ja helppokäyttöisyyteen liittyvät asiat olivat erittäin tärkeitä. Saavutettavuuteen voidaan katsoa kuuluvaksi palvelun esteettömyys mutta myös vasteajat, selainyhteensopivuus ja laiteriippumattomuus. Virheiden nopea korjaaminen voidaan nähdä myös saavutettavuustoimena.

Vuonna 2020 Kykyviisari-verkkopalvelulle tehtiin laajempi saavutettavuuskatselmointi ja toteutettiin tarvittavat parannukset. Tässä katselmoinnissa saavutettavuutta arvioitiin myös

Kuva 1. Kykyviisari-kysely älypuhelimien näytöllä.

saavutettavuusdirektiiviä vasten. Isoimmat kehityskohteet koskivat ruudunlukijan käyttöä ja näppäimistöön rajoittuvaa käyttöä kyselyyn vastaamisessa. Työterveyslaitoksen Kykyviisari-palvelu vastaa pääosin WCAG 2.1 standardia vaatimustasoilla A ja AA.

3.2 Solmu-hankkeen jälkeen

Solmu-hankkeen päätyttyä elokuussa 2023 Työterveyslaitoksen Kykyviisari-verkkopalvelu ajettiin alas. Työterveyslaitoksen verkkosivuille jäi ns. kevytversio palvelusta. Sen kautta voi täyttää Kykyviisarin ja saada siitä palautteen, jonka voi tulostaa itselleen. Tietoja ei kuitenkaan tallenneta palveluun, eikä niihin näin ollen voi palata jälkeenpäin.

Jo hankkeemme aikana tuimme muita Kykyviisari-toteutuksia ja kannustimme toimijoita näiden tekemiseen. Määrittelypaketti, jonka avulla Kykyviisarin voi toteuttaa omaan palveluunsa, jäi edelleen saataville Työterveyslaitoksen verkkosivulle. Määrittelypaketti sisältää kyselyt, komennot, palautteet kieliversioineen ja kuvauksen toimintalogiikasta.

Myös Työterveyslaitoksen ratkaisun ohjelmistokoodi jaetaan vapaasti sitä pyytävälle organisaatioille. Ratkaisu on pystytettävissä itsenäisesti ilman riippuvuuksia Työterveyslaitokseen. Kykyviisari-toteutuksia eli määrittelypaketin ja ohjelmistokoodin hyödyntämistä ohjaavat käyttöehdot.

4 Tutkimus

Kykyviisarin kehittämistyössä oli alusta lähtien tärkeää, että Kykyviisari on luotettava ja käyttäjälähtöinen työ- ja toimintakyvyn arviointiväline. Tämän takia kehittämistyön rinnalla tehtiin kattavasti tutkimusta, jolla tuettiin Kykyviisari-menetelmän kehittämistä. Kykyviisariin liittyvää tutkimusta tehtiin kolmella osa-alueella: Kykyviisarin luotettavuudesta arvioinnin välineenä, Kykyviisarin toimivuudesta eri palvelukonteksteissa sekä siitä, mitä Kykyviisarin tuottama tieto kertoo työ- ja toimintakyvystä Suomessa.

Tutkimuskokonaisuutta toteutettiin monella eri toteutuksella. Tutkimusosia tehtiin osana Solmu-hanketta, yhteistyössä Solmu-hankkeen ja muiden toimijoiden kanssa, osana muita Työterveyslaitoksen tutkimushankkeita sekä kokonaan muiden toimijoiden toimesta.

4.1 Kykyviisarin luotettavuus työ- ja toimintakyvyn arvioinnin välineenä

Kykyviisari koostuu suurelta osin jo yleisessä käytössä olevista ja luotettavaksi todetuista kysymyksistä. Kykyviisari on luonteeltaan laaja kartoitus elämän eri osa-alueista eikä sille ole olemassa yhtä suoraa vastinetta. Tämän vuoksi Kykyviisarin luotettavuuden eli validiteetin osoittaminen rakentuu vertaamalla Kykyviisarin tuloksia usean eri tietolähteen (kysely, asiantuntija-arvio, rekisteritieto) antamaan tietoon.

Kykyviisarin tulosten tulkinnan tueksi teimme tutkimusta Kykyviisarin mittauksen johdonmukaisuudesta ja yhteyksistä muihin mittareihin sekä erilaisiin konkreettisiin tapahtumiin (palveluiden käyttö, opiskelun aloittaminen ja suorittaminen, työllistyminen, työkyvyttömyys).

Kykyviisarin sisältövaliditeettia selvittäneessä tutkimuksessa (Wikström ym. 2020) esiteltiin Kykyviisarin kehittämisen vaiheet, teoriatausta ja kyselyn sisältöjen muokkautuminen asiantuntijoiden ja käyttäjien yhteisessä kehittämisprosessissa. Kykyviisarin sisällöt linkitettiin ICF-viitekehykseen ja sisältöjä verrattiin kahteen muuhun kyselyyn, Työkykyindeksiin ja WHODAS 2.0 -kyselyyn. Kykyviisarin voitiin todeta kattavan hyvin keskeiset tekijät heikossa työmarkkina-asemassa olevien työ- ja toimintakyvyn arviointiin.

Kykyviisarin rinnakkaisvaliditeettia selvittäneessä tutkimuksessa (Savinainen ym. 2020) analysoitiin Kykyviisarin sisältämien osa-alueasteikkojen yhteyksiä HAD, RAND-36, EQ-

5D, and WHODAS 2.0 (12-kysymyksen lyhyt versio) kyselyjen temaattisesti samankaltaisten osien välillä. Kykyviisarin eri osa-alueiden havaittiin korreloivan muissa kyselyissä käytettyjen vastaavien aihealueiden asteikkojen kanssa ja erottuvan niistä alueista, joiden kanssa ei ole oletettavissa voimakasta yhteyttä. Kykyviisarin sisältöjen yhteyttä henkilöiden kansallisiin rekisteritietoihin selvittävässä tutkimuksessa (Kausto ym., arvioitavana) havaittiin, että henkilöiden työ-, toimeentulo- ja sairaushistoria heijastuivat odotetusti Kykyviisarin vastausten sisällöissä. Esimerkiksi henkilöillä, joilla oli ollut hoitojaksoja psyykkisten häiriöiden vuoksi, oli matalammat pisteet Kykyviisarin Mieli-osiossa.

Kykyviisarin toistomittausreliabiliteettia ja sisäistä yhdenmukaisuutta selvittäneessä tutkimuksessa (Wikström ym. 2021) havaittiin, että Kykyviisari mittaa yhdenmukaisesti sisältämiään osa-alueita ja on toistettavissa, eikä ole altis hetkelliselle vaihtelulle mittaustuloksessa. Poikkeuksena oli elämäntyytyväisyyttä selvittävä yksittäinen kysymys, jossa havaittiin vaihtelua kahden viikon toistomittauksessa.

Kykyviisarin sisältöjen yhteyttä henkilön siirtymiin koulutukseen tai työhön selvittäneessä tutkimuksessa (Joensuu 2020) havaittiin, että Kykyviisarin tulokset voivat ennakoita siirtymää työttömyydestä koulutukseen tai työhön. Voimakkaimmin tulevaa siirtymää koulutukseen tai työhön ennakoivat Kykyviisarin Taidot-osion korkeammat pisteet. Tämän tutkimuksen aineisto oli verrattain pieni ja koostui yhden työpajatoiminnan asiakkaista, joten Solmu-hankkeessa kerättiin aineistoa lisäksi myös työllisyyspalveluiden asiakkailta kahdesta eri toimintakontekstista ja seurattiin heidän siirtymiään. Tämä aineisto on kerätty ja tulokset raportoidaan syksyllä 2023.

Kykyviisarin muutosherkkyyttä, eli kykyä havaita henkilön tilanteessa tapahtuvaa todellista muutosta, selvitetään yhteistutkimuksessa Kelan kanssa. Tutkimuksessa verrataan Kelan työelämään suuntaavan ammatillisen kuntoutuksen (TEAK) asiakkaiden raportoimaa tilannetta Kykyviisarissa kuntoutuksen alussa ja lopussa, ja verrataan sitä heidän Goal Attainment Scale (GAS) -menetelmällä määrittämiin tavoitteisiin ja niiden toteutumiseen. Tämä aineisto on kerätty ja tulokset raportoidaan syksyllä 2023.

4.2 Kykyviisarin toimivuus eri käyttötarkoituksissa ja osana eri palveluita

Tutkimme Kykyviisarin toimivuutta eri palvelujärjestelmissä, kuten sosiaali-, terveys- ja työvoimapalveluissa. Keräsimme kokemuksia eri toimijoilta Kykyviisarin käyttöä edistävästä sekä estävästä tekijöistä, menetelmän soveltuvuudesta heidän toimintaansa

ja mallinsimme Kykyviisarin käyttöä osana asiakkaan palveluprosessia. Tämän lisäksi keräsimme tietoa ja kokemuksia Kykyviisarin käytöstä käyttäjäkyselyiden avulla.

Kykyviisarin käyttöönottoa ja toimivuutta osana palveluprosessia selvittäneessä tutkimuksessa (Unkila ja Savinainen 2020) havaittiin sekä yksilöihin että rakenteisiin liittyviä menetelmän käyttöönottoa ja juurtumista estäviä sekä edistäviä tekijöitä.

Yleisimmät menetelmän juurtumista estävät tekijät olivat digi-osaamattomuus ja puutteelliset resurssit, kirjaamiskäytännöt sekä epäsystemaattinen käyttö. Juurtumisen tärkeimmät mahdollistajat liittyivät työmenetelmän käyttämiseen, kuten asenteisiin, osaamiseen ja systemaattiseen käyttöön.

Kykyviisarin toimivuutta asiakasnäkökulmasta selvittäneessä tutkimuksessa tarkasteltiin Kykyviisarin kysymysten ymmärrettävyyttä ja hyödyllisyyttä kohderyhmän näkökulmasta kognitiivisen haastattelun menetelmää hyödyntäen (Unkila ym. 2018). Kykyviisarin kysymysten ja palautteiden sisältöihin tehtiin joitain muutoksia asiakkaiden kommenttien pohjalta.

Vuonna 2021 toteutetussa käyttäjäkyselyssä esille nousivat esimerkiksi Kykyviisari-kyselyn pituus sekä palautteiden sisällöt. Kysely koettiin paikoitellen liian työlääksi täyttää tai liian pitkäksi. Palautteet puolestaan koettiin joidenkin vastaajien mielestä liian positiivisiksi. Toisaalta näistä samoista seikoista saatiin myös myönteistä palautetta ja kiiteltiin Kykyviisarin kattavuutta sekä palautteen kannustavuutta. Kaikki saadut palautteet käsiteltiin ja useimmin esiintyneet otettiin huomioon kehittämistoiminnassa.

4.3 Kykyviisarin tuottama tieto työ- ja toimintakyvystä Suomessa

Solmu-hankkeen päättyessä Työterveyslaitokselle oli muodostunut 54 464 Kykyviisari-vastaajan kokonaisuaineisto, joka anonymisoitiin. Solmun aikana Kykyviisarin tuottamia tuloksia julkaistiin säännöllisesti Kykyviisari-verkkosivuilla, josta ne olivat saatavilla b-osioiden kysymysten sekä osiokohtaisten summaprosenttien keskiarvoina koko Kykyviisari-aineiston, ESR toimintalinja viiden hankkeiden sekä Työllisyyden kuntakokeilujen vastaajien mukaan jaoteltuna.

Kykyviisarista tehtiin myös kuvaus Työelämä-tieto-verkkopalveluun (www.tyoelamatieto.fi), jossa on mahdollista tarkastella eri Kykyviisarin sisältöjen yhteyksiä toisiinsa otoksella koko aineistosta. Vuonna 2021 selvitettiin, miten Kykyviisariin vastanneet edustivat koko väestöä. Selvityksen perusteella pitkäaikaistyöttömien, nuorten sekä naisten määrä painottui Kykyviisari-aineistossa.

Kykyviisaria on hyödynnetty osana kansallisten toimenpidekokonaisuuksien arviointia ESR toimintalinja viiden arvioinnin lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamien Työkykyohjelman hankkeiden arvioinnissa (Saikku, Joensuu, Männistö-Inkinen & Poutanen 2023) ja Työllisyyden kuntakokeiluiden arvioinnissa (Aho ym. 2022).

Kykyviisarin tuottamaa tietoa on hyödynnetty myös työ- ja toimintakykyyn liittyvässä yleisessä tieteellisessä tutkimuksessa. Esimerkiksi havaittiin, että eri toimintakyvyn osa-alueiden vahvistuminen liittyi parantuneeseen itsearvioituun työkykyyn ja että suurin vaikutus työkyvyn kohentumiseen oli fyysisen toimintakyvyn vahvistumisella (Savinainen, Seitsamo & Joensuu 2020).

Koska Kykyviisari oli pitkäaikaisessa käytössä monessa toiminnassa, se mahdollisti myös ulkoisten tekijöiden, kuten Korona-pandemian, vaikutusten arviointia (Ahola, Räsänen, Onnela & Suhonen 2023). Tutkimuksessa selvitettiin samanlaiseen hanketoimintaan osallistuneiden hyvinvoinnissa tapahtuneita muutoksia ennen Korona-pandemiaa ja sen aikana.

Tutkimuksessa havaittiin, että osallistujien hyvinvointi ei kohentunut, vaan hieman heikkeni korona-aikana, kun se ennen koronaa oli kohentunut toiminnan aikana. Lisäksi Kykyviisaria on hyödynnetty useissa opinnäytetöissä ja Kykyviisaria käyttäneiden toimijoiden omissa julkaisuissa (esim. Kiviniemi & Sinervuo 2021).

5 Indikaattorin kehittäminen

Kykyviisari-kyselyn kehittämisen lisäksi Solmu-hankkeen toisena päätavoitteena oli tuottaa rahoittajan käyttöön Kykyviisariin pohjautuva tulosindikaattori, jolla pystytään mittaamaan, onko hankeosallistujien työ- ja toimintakyky parantunut hanketoiminnan aikana.

Varsinkin Solmu-hankkeen alkupuolella indikaattorin kehittämistä viivästytti Kykyviisari-seurantavastausten vähäinen määrä ja eri Kykyviisari-versioista kertyneen aineiston yhdistämisen haasteet. Haasteena indikaattorin kehittämistyössä oli myös se, ettei Solmussa ollut tietoa siitä, miten hyvin Kykyviisari-vastaajajoukko edustaa kaikkia ESR toimintalinja viiden hankkeiden osallistujia. Vuonna 2018 Solmu sai työ- ja elinkeinoministeriöltä hankkeiden aloitus- ja lopetuslomakkeisiin perustuvaa tietoa, jonka perusteella edustavuutta pystyttiin paremmin arvioimaan.

Ensimmäinen versio indikaattorista esiteltiin ohjausryhmälle ja rahoittajalle vuonna 2017. Tämän jälkeen indikaattoriin tehtiin pieniä muutoksia. Indikaattorilla saatuja tuloksia esiteltiin Solmun ohjausryhmälle 2022, kun Kykyviisari-aineistoa oli kertynyt tarpeeksi.

Solmussa pyrittiin kehittämään myös Kykyviisari-kyselyn eri osa-alueisiin perustuvia indikaattoreita, jotta pystyttäisiin paremmin osoittamaan, millä työ- ja toimintakyvyn osa-alueilla muutosta on tapahtunut. Vähäisen seurantavastausten määrän takia näitä osa-aluekohtaisia indikaattoreita ei pystytty kuitenkaan tuottamaan.

5.1 Indikaattorin rakenne

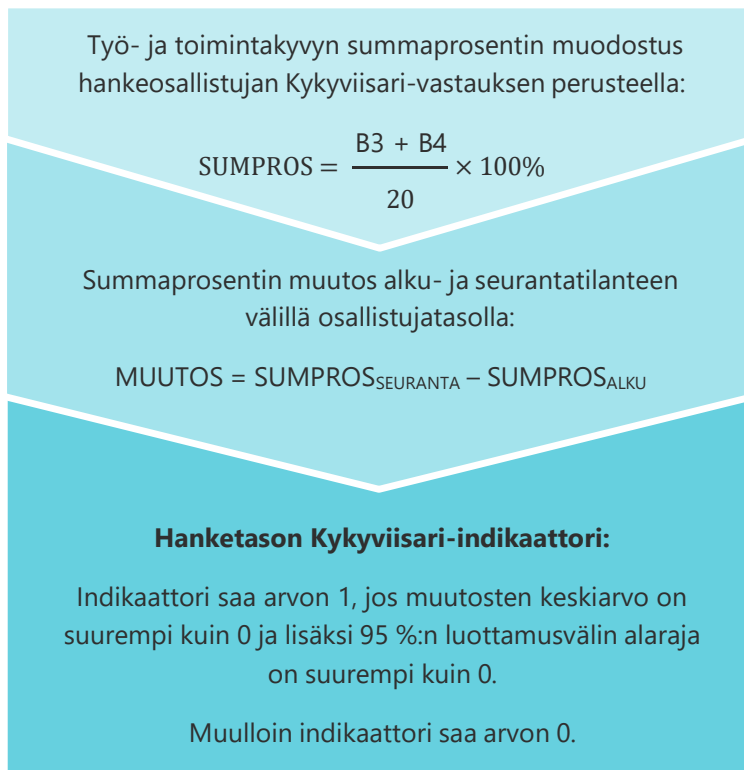
Indikaattori perustuu Kykyviisarin kysymyksiin B3 (Miten suoriudut päivittäisistä toimistasi ja tehtävistäsi?) ja B4 (Oletetaan, että työkykysi on parhaimmillaan saanut 10 pistettä. Minkä pistemäärän antaisit nykyiselle työkyvyillesi?). Jokaisen hankeosallistujan kohdalla näiden kysymysten vastaukset lasketaan yhteen ja skaalataan asteikolle 0–100 prosenttia. Näin saatua lukua kutsutaan jatkossa työ- ja toimintakyvyn summaprosentiksi.

Tarkastelussa on tämän työ- ja toimintakyvyn summaprosentin muutos hanketoiminnan aikana. Tarkasteluun otettiin mukaan ne hankeosallistujat, joilta on muutostietoa: he olivat vastanneet Kykyviisariin vähintään kaksi kertaa, alkutilanteessa ja seurantatilanteessa. Ensin tarkastellaan summaprosentin muutosta yksittäisen hankeosallistujan tasolla ja sitten hankekohtaisesti.

Yksittäisen hankeosallistujan tasolla suoraviivainen tapa mitata työ- ja toimintakyvyn summaprocentin muutosta on vähentää seurantatilanteen työ- ja toimintakyvyn summaprocentista alkutilanteen vastaava. Indikaattorin kehitystyön aikana kokeiltiin kuitenkin muitakin tapoja, kuten sitä, että työ- ja toimintakyvyn summaprocentti jaoteltiin sekä lähtö- että lopputilanteessa neljään luokkaan ja muutoksen analyysissä huomiotiin sekä suoraviivaisesti laskettu muutos että mahdollinen siirtymä luokkien välillä. Lopulliseen indikaattoritoteutukseen valittiin suoraviivainen laskentatapa eli lopputilanteen työ- ja toimintakyvyn summaprocentista vähennetään alkutilanteen summaprocentti.

Hanketasoisessa työ- ja toimintakyvyn muutoksen tarkastelussa testattiin myös erilaisia tapoja: Yksi testattu vaihtoehto oli se, että hanketoiminnan katsottiin kohentaneen osallistujiensa työ- ja toimintakykyä, kun vähintään 40 prosentilla hankeosallistujista työ- ja toimintakyvyn summaprocentin muutos oli positiivinen.

Lopullisessa indikaattoritoteutuksessa positiiviseksi työ- ja toimintakyvyn muutokseksi hanketasolla määriteltiin tilanne, jossa hankeosallistujien keskiarvoinen työ- ja toimintakyvyn muutos on positiivinen ja lisäksi keskiarvon luottamusvälin (95 %:n luottamustaso) alaraja on nolaa suurempi. Kun luottamusväliä hyödynnetään määrittelyssä, niin tämä poistaa sattuman vaikutusta tulosten tulkintaan. Kykyviisari-indikaattorin rakenne on kootusti esitelty kuviossa 5.

Kuvio 5. Kykyviisari-indikaattorin rakenne.

5.2 Kriteerit indikaattorin käytölle

Kykyviisari-indikaattoria ei ole järkevää käyttää kaikkien hankkeiden arvioinnissa, sillä sen antamaa tietoa hankkeen aikana tapahtuneesta työ- ja toimintakyvyn muutoksesta ei voi kaikissa tilanteissa pitää luotettavana. Kykyviisari-kysely kehitettiin heikossa työmarkkina-asetmassa olevien henkilöiden tilanteen arviointiin, joten sen avulla saatavat tulokset kuvaavat luotettavimmin tilannetta silloin, kun riittävän suuri osa hankkeen osallistujista oli työttömänä tai kokonaan työelämän ulkopuolella ja hankeosallistujien keskiarvoinen työ- ja toimintakyvyn taso hankkeen alkaessa oli riittävän matala.

Lisäksi oli tärkeää, että riittävän suuri osa hankkeen osallistujista on täyttänyt Kykyviisarin vähintään kaksi kertaa, jotta indikaattori kuvaa hyvin koko hankkeen tuloksia eikä vain yksittäisten hankeosallistujien tilannetta.

Ei ole yksiselitteistä, mikä on edellä kerrotuissa tilanteissa riittävä taso sille, että indikaattorin käyttö on luotettavaa. Seuraavat kriteeriarvot on valittu käytettäväksi nyt esitettävissä indikaattoritarkasteluissa:

- a) Vähintään 80 % hankkeen osallistujista oli työttömänä tai kokonaan työelämän ulkopuolella
- b) Hankeosallistujien työ- ja toimintakyvyn summaprosenttien keskiarvo hankkeen alkaessa oli enintään 75 % (asteikko 0–100 %)
- c) Vähintään 30 % hankkeen osallistujista oli täyttänyt Kykyviisarin vähintään kaksi kertaa.

5.3 Indikaattorilla saatuja tuloksia

Indikaattoritarkasteluun otettiin mukaan ne ESR toimintalinja viiden hankkeet, joissa oli henkilötason osallistujia, jotka olivat päättyneet viimeistään 31.8.2021 ja joita koskevat aloitusilmoitusten ja lopetusilmoitusten tiedot olivat mukana työ- ja elinkeinoministeriön kautta saadussa 7.9.2021 päivityssä listauksessa. Hankkeita oli yhteensä 297.

Näille hankkeille poimittiin saatavilla olleet Kykyviisari-vastaukset 16.8.2022 päivitetystä Kykyviisarin kokonaisuaineistosta. Kykyviisari-vastaukset poimittiin hankkeille, joille oli kertynyt vähintään 5 alku- ja/tai seurantavastausta.

Tarkastellut toimintalinja viiden hankkeet jakautuivat taulukon 1 mukaisesti. Hankkeista 183:ssa eli yli 60 prosentissa ei ollut käytetty Kykyviisaria tai Kykyviisari-vastauksia oli kertynyt alle 5 kappaletta. 40 hankkeessa Kykyviisari oli ollut kyllä käytössä, mutta Kykyviisarilla kerättyjä seurantavastauksia oli alle 5 kappaletta. 58 hankkeessa Kykyviisari oli käytössä, mutta kriteerit indikaattorin luotettavalle käytölle eivät täytyneet. Indikaattoria pystyttiin hyödyntämään 16 hankkeen arvioinnissa, joista 4 hankkeessa hankeosallistujien työ- ja toimintakyky kohentui ja 12 hankkeessa työ- ja toimintakyky ei kohentunut.

Indikaattoria ei pystytty käyttämään toimintalinja viiden hankkeiden arvioinnissa laajasti, koska monissa toimintalinja viiden hankkeissa Kykyviisari ei ollut käytössä tai jos oli, edellytykset indikaattorin luotettavalle hyödyntämiselle eivät täytyneet. Hanketoiminta oli vaikuttavaa työ- ja toimintakyvyn kohentumisen näkökulmasta neljäosassa niistä hankkeista, joiden tulosten arviointi indikaattorilla oli mahdollista.

Taulukko 1. ESR toimintalinja viiden hankkeiden jakautuminen indikaattoriarvon, indikaattorikriteereiden ja Kykyviisarin käytön mukaan.

Indikaattoriarvo / indikaattorikriteerit / Kykyviisarin käyttö	Hankkeiden lukumäärä
Indikaattorilla mitattuna hankeosallistujien työ- ja toimintakyky kohentui	4
Indikaattorilla mitattuna hankeosallistujien työ- ja toimintakyky ei kohentunut	12
Indikaattorikriteerit eivät täyty	58
Kykyviisari käytössä, mutta ei seurantavastauksia ¹	40
Kykyviisari ei käytössä ²	183
Yhteensä	297

¹ Seurantavastauksia alle 5 kpl.

² Alkuvastauksia alle 5 kpl.

6 ESR toimintalinja viiden hankkeiden tukeminen Kykyviisarin käytössä

Solmun ensisijaisena kohderyhmä olivat Euroopan Sosiaalirahaston Rakenerahastokauden 2014–2020 toimintalinja viiden hankkeet. Toimintalinja viiden erityistavoitteena oli työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen. Solmussa tavoitteena oli, että hankkeet ottaisivat Kykyviisarin käyttöön omassa toiminnassaan, jakaisivat Kykyviisari-vastauksista kertyvän datan Työterveyslaitokselle sekä osallistuisivat Kykyviisarin kehittämistyöhön.

Hankkeiden toimijat osallistuivat aktiivisesti Kykyviisarin kehittämiseen alusta saakka ja heiltä saatiin arvokasta tietoa kehittämisen tueksi. Hankkeet myös osallistuivat erilaisiin käyttäjäkyselyihin ja haastatteluihin ja olivat aktiivisesti mukana antamassa palautetta muun muassa Kykyviisari-kyselyn kieliversioista. Hankkeet olivat ensiarvoisen tärkeitä Kykyviisarin juurtumisen edistämisessä ja levittämisessä. Useissa tilanteissa Kykyviisari juurtui organisaation pysyvään käyttöön juuri hanketyön kautta.

Kykyviisarin käyttöönotto hankkeissa oli aluksi hidasta ja vaati markkinointia ja jalkautumista potentiaalisten käyttäjien pariin. Hankkeita tuettiin Kykyviisarin käytössä esimerkiksi sähköpostin välityksellä, puhelimessa, paikan päällä ja erilaisissa tilaisuuksissa. Varsinkin Solmun toiminnan alussa painopiste oli kasvokkaisissa tapaamisissa ja koulutuksissa. Esimerkiksi vuosina 2015–2016 pidettiin noin 20 koulutustilaisuutta eri puolilla Suomea, joissa tavoitteena oli antaa hanketoimijoille riittävät tiedot ja taidot Kykyviisarin käyttöön.

Vuoden 2016 jälkeen Kykyviisari-koulutus siirrettiin verkkopohjaiseksi, videotallenteisiin perustuvaksi koulutukseksi. Syynä tähän oli hankkeiden suuri määrä ja se, että kaikkien tarpeisiin vastaaminen läsnäolokoulutuksen avulla kävi mahdottomaksi.

Solmun aikana käytössä olivat verkkokoulutuksen lisäksi Kykyviisari-käyttöopas, verkkopalvelun ohjevideot, videot asiakastyöhön, Kykyviisari-itseopiskelumateriaali ja suuri joukko erilaisia käyttöä tukevia ohjeita ja materiaaleja. Näiden avulla pyrittiin siihen, että Kykyviisarin käyttö onnistuisi mahdollisimman itsenäisesti ja joustavasti.

Ensimmäisten vuosien jälkeen huomattiin, että pelkkä koulutus- tai markkinointi-materiaali ei riitä hankkeiden tukemiseen, eikä kaikkia hankkeita voida tavoittaa olemassa olevilla työntekijäresursseilla. Solmun toiminnan puolivälissä saatiinkin lisäresurssia hankkeiden tukemiseen Kykyviisarin käytössä. Tässä vaiheessa käytön

tukea kehitettiin strukturoidumpaan suuntaan ja jokaiselle alkavalle toimintalinja viiden hankkeelle tarjottiin henkilökohtaista tukea Kykyviisarin käyttöön.

Solmussa Kykyviisari pyrittiin viemään mahdollisimman lähelle käyttäjiä ja näin ollen koulutus- ja markkinointitilaisuuksia järjestettiin eri puolilla Suomea (esim. 2019 pidetty Road Trip -kiertue). Kykyviisaria käytiin myös esittelemässä toimijoiden luona paikan päällä, jos tähän oli mahdollisuus.

Vuonna 2020 puhjennut koronapandemia siirsi ison osan toiminnasta verkkoon. Tämän jälkeen toimijoita tuettiin Kykyviisarin käytössä enemmän etänä ja ohjeistettiin käyttäjiä, miten Kykyviisaria voidaan käyttää osana muuttunutta toimintaympäristöä.

Huolimatta Solmussa tehdystä mittavasta levittämistä- ja tukitoiminnasta, Kykyviisarin käyttö hankkeissa oli vaihtelevaa. Sosiaali- ja terveysministeriö edellytti Kykyviisarin käyttöä rahoittamisessaan valtakunnallisissa ESR-hankkeissa, ja sen käyttöä suositeltiin kaikille muille toimintalinja viiden hankkeille. Solmun toiminta-aikana kuitenkin huomattiin, että hankkeet ovat keskenään hyvin erilaisia, eikä Kykyviisarin käyttö välttämättä ollut kaikille hankkeille tarkoituksenmukaista tai edes mahdollista.

Hankkeiden välisiä eroja oli muun muassa rahoitusmalleissa, kohderyhmissä, interventioissa ja toiminnan organisoitumisessa. Joillakin hankkeilla ei ollut lainkaan henkilöosallistujia, vaan niiden tavoitteena oli esimerkiksi toimintamallin tuottaminen. Osa hankkeista taas oli lyhytkestoisia tai niukasti resursoituja, eikä niiden siksi ollut mahdollista ottaa Kykyviisaria käyttöönsä. Erityisesti hankkeen alkuvaiheessa haasteena oli Kykyviisari- seurantavastausten kertymisen hitaus, joka hankaloitti indikaattorin kehittämistä.

7 ESR toimintalinja viiden hankkeiden arviointi

Indikaattorin kehittämistyöhön liittyen Solmun tavoitteena on ollut selvittää, mitä ESR toimintalinja viiden hankkeissa on tehty, jotta hankeosallistujien työ- ja toimintakyvyssä on Kykyviisarin perusteella tapahtunut muutosta. Tavoitteena on ollut saada selville, miten hankeosallistujien Kykyviisarilla todennetut muutokset työ- ja toimintakyvyssä liittyvät hankkeissa tehtyihin toimenpiteisiin.

Arviointia tehtiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällisen arvioinnin kautta pyrittiin selvittämään, missä Kykyviisaria käyttäneissä hankkeissa hankeosallistujien työ- ja toimintakyvyssä on tapahtunut muutosta. Pääasiallisena työvälineenä määrällisessä arvioinnissa käytettiin Solmussa kehitettyä indikaattoria. Laadullisen arvioinnin avulla puolestaan selvitettiin, mitä niissä ESR toimintalinja viiden hankkeissa tehtiin, joissa hankeosallistujien työ- ja toimintakyvyssä oli Kykyviisarin mukaan tapahtunut positiivista muutosta.

Laadullista arviointitietoa toimintalinja viiden hankkeista kerättiin Solmun aikana muun muassa haastattelujen, kyselyiden, hankkeiden omien tuotosten ja yhteistyöverkoston sekä hankkeiden loppuraporttien tarkastelun avulla. Kaikkiaan yhteensä 43 Kykyviisaria käyttänyttä ESR toimintalinja viiden hanketta oli vuosina 2019–2022 mukana erilaisissa arviointiin liittyvissä haastatteluissa tai selvityksissä. Näiden lisäksi Solmu ja Sokra tekivät vuosien varrella useaan otteeseen arviointiyhteistyötä toimintalinja viiden hankkeisiin liittyen.

Hankkeita käytiin läpi ja tarkasteltiin useista eri suunnista, jotta saataisiin tietoa siitä, mitkä hankkeissa toteutetut toimenpiteet tai interventiot olivat Kykyviisarin mukaan vaikuttavia. Tarkastelun keskeisin havainto kuitenkin oli, että hankekohtaisesti toteutunutta osallistujaryhmää ja interventiota ei pystytty määrittämään, jolloin myöskään vaikuttavuuden arviointi ei ollut luotettavaa.

Solmussa pohdittiin ja kerättiin yhteen havaintoja sekä mahdollisia syitä sille, miksi hankkeissa tehtyjä toimenpiteitä ei pystytty selvittämään. Ohessa keskeisimmät havainnot:

- Kaikki (soveltuvat) ESR toimintalinja viiden hankkeet eivät käyttäneet Kykyviisaria, arviointia ei nähty hankkeessa tärkeäksi tai arvioinnin tekemiseen ei ollut osaamista.
- Niissä hankkeissa, joissa Kykyviisaria käytettiin, sitä ei käytetty systemaattisesti kaikilla osallistujilla.

- Useissa Kykyviisaria käyttäneissä hankkeissa Kykyviisarin seurantietoa kertyi vain vähäiseltä määrältä hankeosallistujia.
- Hankkeiden Kykyviisari-tulokset oli vaikeaa yhdistää hankkeiden sisältöön ja interventioihin (esimerkiksi hankkeiden Eura-loppuraportit eivät olleet yhteneväisesti kirjoitettuja).

Havaintojen perusteella Solmussa tehtiin suositukset (ESR) hankkeiden vaikutusten arviointiin. Nämä suositukset toimitettiin rahoittajalle (STM), ja näitä huomioita pidettiin esillä sopivissa yhteyksissä.

1. Hankesuunnitelmissa tulee olla selkeä ja ytimekäs kuvaus siitä: a) kenelle toiminta on suunnattu, b) mitä hankkeessa aiotaan tehdä ja c) miten toiminnan oletetaan vaikuttavan osallistujiin.
2. Jos rahoittajan suosittama arviointimenetelmä on esimerkiksi Kykyviisari, sellaiset hankkeet, joihin se ei sovellu, tulee merkitä omaksi luokakseen.
3. Vaatimus arviointimenetelmän systemaattisesta käytöstä ja siitä etukäteen sopiminen.
4. Hankkeiden loppuraporteissa tulee olla selkeä ja ytimekäs kuvaus siitä: a) keitä osallistajat olivat, b) mitä tehtiin ja c) minkälaisia vaikutuksia havaittiin.

7.1 Ulkokohtainen määrällinen arviointi

Sen lisäksi, että Solmussa pyrittiin selvittämään laadullisen arvioinnin perusteella hankeosallistujien työ- ja toimintakykyä parantavia toimintamalleja ja interventioita, käytiin läpi Kykyviisaria käyttäneitä hankkeita ns. ulkokohtaisen määrällisen arvioinnin kautta. Tässä tarkastelussa indikaattoritietoon yhdistettiin hankkeittain Rakennerahastotietopalvelun kautta saatavia tietoja.

Kaikkien indikaattoritarkastelussa mukana olleiden hankkeiden (297 kpl) osalta pyrittiin analysoimaan hankkeen keston ja suunnitellun sekä myönnetyn julkisen rahoituksen suuruuden yhteyttä Kykyviisarin käyttöön ja indikaattorituloksiin. Rajatun hankejoukon osalta (aikaisintaan vuoden 2018 alussa alkaneet hankkeet, 94 kpl) analysoitiin myös tietoa hankkeen järjestäjäorganisaation tyypistä ja maakunnasta.

Ulkokohtaisen määrällisen arvioinnin tarkastelu painottui havaintoihin siitä, oliko hankkeessa ylipäätään käytetty Kykyviisaria vai ei. Tämä johtui siitä, että kaikkien indikaattoritarkastelussa mukana olleiden hankkeiden (297 kpl) osalta vain 16

hankkeessa saatiin hyödyntämiskelpoinen indikaattoritulos ja erityisesti koska rajatussa hankejoukossa (94 kpl) vain 3 hankkeessa saatiin varsinainen indikaattoritulos. Ulkokohtainen määrällinen arviointi toteutettiin tarkastelemalla kuvailevia tunnuslukuja ja jakaumakuvioita.

Kestoltaan alle kahden vuoden pituisissa hankkeissa Kykyviisaria ei ollut juurikaan käytetty. Vähintään kahden vuoden pituisissa hankkeissa ei huomattu mitään selkeitä yhteyksiä hankkeen keston ja sen välillä, oliko hankkeessa käytetty Kykyviisaria vai ei. Hankkeilla, jotka eivät käyttäneet Kykyviisaria, oli useimmiten pienempi euromääräinen julkinen rahoitus, sekä suunniteltu että toteutunut, kuin Kykyviisaria käyttäneillä hankkeilla. Havainto on yhdenmukainen aiemman havainnon kanssa: kestoaltaan lyhyissä hankkeissa rahoituskin on monesti pienempi kuin pidemmissä hankkeissa.

Hankkeet, joissa indikaattorilla mitattuna hankeosallistujien työ- ja toimintakyky kohentui (4 kpl), eivät olleet suurimmilla summilla rahoitettujen hankkeiden joukossa. Järjestäjäorganisaation tyyppin ja maakunnan mukaan tarkasteltuna Kykyviisarin käytössä ei huomattu selkeitä trendejä.

8 Kykyviisari sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluissa

Ensimmäisellä hankekaudella vuosina 2014–2017 Kykyviisaria käytettiin vain Euroopan Sosiaalirahaston toimintalinja viiden hankkeissa. Syksyllä 2016 Kykyviisarin käyttö mahdollistettiin muillekin kuin ESR-hankkeille, erillisen sopimusmenettelyn avulla.

Kykyviisarin menestyksellinen käyttö osana hankkeiden asiakastyötä avasi näkymiä Kykyviisarin laajempaan käyttämiseen erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon, kuntoutuksen sekä työllisyydenhoidon palvelujärjestelmässä tehtävässä asiakastyössä. Aluksi Kykyviisaria kokeiltiin muun muassa työvoiman palvelukeskuksen (TYP) asiakastyössä, aikuissosiaalityössä ja työpajatoiminnassa, joista kokeiluun valikoitui yhteistyökumppaneita. Lisäksi Pirkanmaan työllisyydenhoidon kuntakokeilu (2017–2018) käytti Kykyviisaria. Yhteistyökumppaneihin oltiin aktiivisesti yhteydessä ja tuettiin Kykyviisarin käytössä. Yhteistyökumppaneilta kerättiin kokemuksia Kykyviisarin käyttöä edistävästä ja estävästä tekijöistä, menetelmän soveltuvuudesta sekä mahdollisia kehittämis ehdotuksia.

Palvelujärjestelmän työntekijät kokivat, että heillä oli tarvetta helppokäyttöiselle työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmälle. Toisekseen työntekijät näkivät Kykyviisarissa mahdollisuuksia moniammatilliseen työhön. Ongelmiksi tunnistettiin jo varhaisessa vaiheessa viranomaistyöskentelyn rajalliset resurssit ja asiakastietojärjestelmien yhteensopimattomuus sekä kirjaamisen ongelmat.

Solmun toisen hankekauden (2017–2020) tavoitteeksi asetettiin Kykyviisarin juurruttaminen yhdeksi työ- ja toimintakyvyn itsearvioinnin menetelmäksi niiden tahojen käyttöön, jotka tekevät työtä osatyökykyisten ja haastavassa työmarkkina- asemassa olevien henkilöiden kanssa. Tavoitteena oli saada moniammatillinen työväline asiakkaan työ- ja toimintakyvyn itsearvointiin eri palveluiden tuottajille (monialainen verkostomainen työ), jolloin Kykyviisari- tieto parhaimmillaan kulkisi asiakkaan mukana palvelusta toiseen.

Yhtenä tavoitteena oli heti alusta alkaen selvittää mahdollisuuksia liittää Kykyviisari osaksi palvelujärjestelmän käyttämiä tietokantoja ja -järjestelmiä. Palvelujärjestelmä oli muutoksessa koko Solmun toiminta-ajan, ja iso osa muutoksesta liittyi juuri digitaalisen toimintaympäristön kehittämiseen. Juurtuminen sähköisiin järjestelmiin tunnistettiin tärkeäksi, mutta työ edistyi hitaammin kuin itse toimintamallin käyttöönotto. Palvelua käytettiinkin yleisesti Työterveyslaitoksen oman verkkopalvelun kautta.

Juurruttamistyötä lähdettiin tekemään pilotoinneilla, mikä edellytti työikäisten palvelujärjestelmän hahmottamista ja tilannekuvan päivittämistä. Ennen pilotointeja listattiin palveluita, joissa Kykyviisari toimisi parhaiten. Tällaisiksi palveluiksi tai toimijoiksi tunnistettiin esimerkiksi työllisydenhoito (kunnat ja valtio), ammatillinen- ja sosiaalinen kuntoutus sekä työttömien terveystarkastukset. Kykyviisaria käytettäviksi asiantuntijoiksi tunnistettiin muun muassa työkykykoordinaattorit, TE-toimistojen asiantuntijat, sosiaalityöntekijät ja kuntoutuksen ohjaajat.

Juurruttamisen kohteeksi valittiin vakiintuneita palvelujärjestelmän toimijoita, joita lähestyttiin aktiivisesti ja joille tarjottiin tukea Kykyviisarin käyttöön (kasvokkain ja etänä). Kykyviisarin käyttöä osana aikuissosiaalityötä kokeiltiin yhteistyössä valtakunnallisen PROSOS-aikuissosiaalityötä kehittäneen hankkeen kanssa (Huhta ja Unkila 2019).

Edellä esiteltyjen pilottien lisäksi Kykyviisaria refleктоitiin ison yrityksen henkilöstöhallinnon edustajan kanssa. Lopputuloksena oli, että Kykyviisari silloisessa muodossaan ei toiminut parhaalla mahdollisella tavalla työssä olevien työkyvyn tukemisessa.

Jotta Kykyviisari saatiin juurrutettua osaksi vakiintuneiden toimijoiden palveluita, huomioitiin sekä vertikaalinen että horisontaalinen juurruttaminen. Horisontaalisella juurruttamisella tässä tarkoitetaan kehitettyjen toimintamallien ja menetelmien levittämistä muiden kollega- toimijoiden käyttöön, vertikaalisella lainsäädäntöön ja kansallisen tason politiikkaan vaikuttamista.

Taulukossa 2 nuoli vasemmasta yläkulmasta oikeaan alakulmaan kuvastaa Kykyviisarin hyödyntämistä toimintamallin eri tasoilla. Mitä alemmas nuoli osoittaa, sen syvemmälle toimintaan juurtunutta voidaan Kykyviisarin käyttämisen olettaa olevan.

Taulukko 2. Kykyviisari-toimintamallin hyödyntämisen ulottuvuudet. Nuoli kuvaa juurtumisen laajentumista eri tasoille.

Toimintamallin taso	Käyttötarkoitus		
	Tilannearvio	Palvelutarve	Muutoksen seuranta
Yksilötaso	selvitetään yksilön tilanne, puheeksi ottamisen väline, yksilöohjauksen työväline	asetetaan tavoitteita, suunnataan toimintaa ja sen sisältöä	seurataan yksilön työ- ja toimintakyvyn muutoksia, arvioidaan palveluiden vaikutuksia, seurataan oman työn vaikutuksia
Ryhmätaso	selvitetään asiakasryhmän tilanne, profiloidaan asiakasryhmiä, ryhmäohjauksen työväline	asetetaan tavoitteita, suunnataan toimintoja tai palveluita ja niiden sisältöjä ryhmätasolla	seurataan työ- ja toimintakyvyn muutoksia ja toimintojen tai palveluiden vaikutuksia, seurataan oman työn vaikutuksia
Päätöksenteon taso	selvitetään organisaation asiakkaiden tilanne	asetetaan tavoitteita, suunnataan toimintoja tai palveluita ja niiden sisältöjä organisaatio- tasolla	seurataan työ- ja toimintakyvyn muutoksia ja toimintojen tai palveluiden vaikutuksia

Käytännössä horisontaalinen juurruttaminen tarkoitti, että Kykyviisaria juurrutetaan asiakaskäyttöön asiantuntijoille palvelujärjestelmän sisällä ja palveluista toiseen siirryttäessä. Laajemmassa kontekstissa Solmussa pyrittiin edistämään osatyökykyisten ja haastavassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palveluiden muodostumista palvelukokonaisuudeksi kohti työelämää sekä tukea heidän työllistymistään.

Toimintamallin levittämisen tukemiseksi vakiintuneiden toimijoiden käyttöön toteutettiin ympäri Suomea vuosina 2019–2020 Road Trip -työpajoja, joissa esiteltiin Kykyviisarin käyttöä ja mietittiin yhdessä, miten Kykyviisarin voisi ottaa käyttöön omassa organisaatiossa.

Tilaisuuksissa oli osallistujia palveluntuottajien eri tasoilta, ja ideaalitapauksissa opastuksen jälkeen toimija teki konkreettisen suunnitelman siitä, kuinka Kykyviisarin käyttöönotto etenisi heidän asiakasprosessissaan ja palveluissaan. Lisäksi toimijoita kannustettiin miettimään, kuka tai ketkä voisivat toimia organisaatioiden ”sisäisiä agentteina” ja opastaa talon sisällä Kykyviisariin liittyvissä asioissa.

Kykyviisarin juurtumista osaksi palvelujärjestelmää edistivät merkittävästi vuosina 2019–2023 toteutettu Työkykyohjelma (STM) ja vuosina 2021–2024 toteutetut Työllisyyden kuntakokeilut (TEM). Molemmat olivat valtakunnallisia hankekokonaisuuksia, jotka jakautuivat alueellisiin hankkeisiin. Hankkeissa tavoitteena oli työllistymisen edistäminen, ja Kykyviisari valikoitui molempiin kokonaisuuksiin yhdeksi arviointivälineeksi. Solmu tuki aktiivisesti Työkykyohjelman ja Työllisyyden kuntakokeilujen hankkeita Kykyviisarin käytössä.

Vuonna 2022 Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaamassa raportissa aktiivisen työvoima- politiikan kustannusvaikutuksista peräänkuulutettiin Kykyviisarin kaltaisten menetelmien hyödyntämistä toimenpiteiden hyvinvointivaikutusten arvioinnissa (Alasalmi ym. 2022).

Työterveyslaitokselta pyydettiin tarkastusvaliokunnalle lausuntoa raportin pohjalta erityisesti Kykyviisarin mahdollisuuksista toimia mittarina erilaisten toimenpiteiden hyvinvointi- vaikutusten arvioinnissa. Lausunnossa esiteltiin Kykyviisaria ja tuotiin esille seikkoja, joita eri toimien vaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon ESR toimintalinja viiden hankkeiden, Työllisyyden kuntakokeilujen ja STM:n Työkykyohjelman toimien arvioinneista saatujen kokemusten pohjalta.

8.1 Kykyviisarin käyttö Solmun päättyessä 2023

Solmun päättyessä elokuussa 2023 Kykyviisaria käytettiin pääosin palveluissa, joissa yleisimmin tavoitteena on tukea yksilön työkykyä ja työhön osallistumista. Kykyviisari oli käytössä työllisyyden hoidon palveluissa, sosiaalipalveluissa, terveydenhuollossa ja kuntoutuksen palveluissa.

Suurin osa Solmu-hankkeen aikaisesta sähköisestä Kykyviisarin käytöstä tapahtui Työterveyslaitoksen ylläpitämän Kykyviisari-verkkopalvelun kautta. Yli 700 hanketoimijaa ja organisaatiota käytti palvelua vuosien 2017–2023 aikana. ESR toimintalinja viiden hankkeista verkkopalvelua käytti (vastauksia saatu) yli 200 hanketta noin 550 rahoitetusta hankkeesta. Kykyviisari käyttäneiden organisaatioiden määriä

seurattiin tarkasti ja organisaatioita luokiteltiin toimialakohtaisesti. Tämän lisäksi seurattiin täytettyjen lomakkeiden määriä.

Työterveyslaitoksen Kykyviisari-verkkopalvelun tunnuksia hakivat hankkeiden lisäksi pääasiassa julkisen- ja kolmannen sektorin toimijat. Kaikista Työterveyslaitoksen Kykyviisari-verkkopalvelun tunnuksia hakeneista kolmannen sektorin toimijoita oli noin 40 prosenttia, julkisen sektorin organisaatioita noin 40 prosenttia ja yksityisen sektorin toimijoita noin 20 prosenttia.

Kykyviisari oli monien sellaisten toimijoiden käytössä, jotka aiemmin eivät olleet käyttäneet vastaavia kyselyjä asiakastyössään. esimerkiksi monet pienet järjestöt ja kolmannen sektorin toimijat kokivat maksuttoman ja helposti käyttöön otettavan mittarin sopivan hyvin oman toimintansa tueksi.

Verkkopalvelun rinnalla toimijoita kannustettiin oman sähköisen Kykyviisari-toteutuksen rakentamiseen, jolloin Kykyviisarin avulla kerätyt tiedot oli mahdollista yhdistää muihin samasta henkilöstä tietyssä palvelussa kerättäviin asiakastietoihin. Omia toteutuksia kuitenkin hidastivat sähköisen järjestelmäkentän pirstaleisuus sekä muutokset sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluiden järjestämisessä.

Solmun päättyessä Kykyviisari oli ehditty toteuttaa viiden yksityisen palveluntarjoajan maksulliseen digitaaliseen järjestelmään ja kyselypalveluun sekä kaikille avoimeen kansalliseen julkisen työnvälityksen palvelualustaan Työmarkkinatorille. Työmarkkinatorin toteutuksessa vastaaja ei tunnistaudu eivätkä vastaukset tallennu, mutta palautteen ja vastaukset voi tulostaa itselleen. Muissa toteutuksissa vastaukset tallentuvat, kyselyn voi toistaa, tuloksia verrata ja seurata sekä yksilö- että ryhmätasolla.

Työterveyslaitoksen verkkosivuille jäi ns. kevytversio Kykyviisari-palvelusta. Sen kautta voi täyttää Kykyviisarin ja saada siitä palautteen, jonka voi halutessaan tulostaa itselleen. Tietoja ei kuitenkaan tallenneta palveluun eikä niihin näin ollen voi palata jälkepäin.

8.2 Kykyviisari Solmun jälkeen

Solmun päättyessä Työterveyslaitoksen ylläpitämä Kykyviisari-verkkopalvelu ajettiin alas. Työterveyslaitoksen ylläpitämän Kykyviisari-verkkopalvelun alasajoa koskevan viestinnän seurauksena usea taho pyysi Kykyviisarin omaa sähköistä toteutusta koskevia käyttöehtoja ja määrittelypakettia itselleen. Määrittelypaketti ja sitä koskevat käyttöehdot jäivät saataville ja vapaasti ladattaviksi Työterveyslaitoksen verkkosivulle

(www.ttl.fi/kykyviisari), joten myös mahdollisten uusien Kykyviisarista kiinnostuneiden toimijoiden on mahdollista rakentaa oma Kykyviisari- palvelunsa. Määrittelypaketti sisältää kyselyt, komennot, palautteet kieliversioineen sekä kuvauksen Kykyviisarin toimintalogiikasta.

Myös Työterveyslaitoksen heinäkuun 2023 loppuun asti ylläpitämän verkkopalveluratkaisun ohjelmistokoodi jaetaan vapaasti sitä pyytävälle organisaatioille. Ratkaisu on pystytettävissä itsenäisesti ilman riippuvuuksia Työterveyslaitokseen. Näiden toimien uskotaan mahdollistavan ja edesauttavan Kykyviisarin leviämistä ja käyttöönottoa uusissa palveluissa.

Työmarkkinatoria ylläpitävän KEHA-keskuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiin digitaalisia ratkaisuja kehittävän DigiFinlandin kanssa käytiin helmikuussa 2023 keskustelu mahdollisuudesta Työmarkkinatorilla olevan Kykyviisarin jatkokehittämiseen osana DigiFinlandin koordinoimaa kansallisen työ- ja toimintakyvyn itsearviointivälineen kehittämisprojektia.

Työmarkkinatorin Kykyviisarista toivottiin vastaajan kirjautumisen ja vastausten tallentamisen mahdollistavaa versiota, joka olisi käytettävissä muodostettavassa itsearviointivälineessä esimerkiksi rajapinnan yli. Haasteeksi tunnistettiin kuitenkin Työmarkkinatorin kehittämistiekartan muut vuosille 2023–2024 ajoittuvat kriittiset kehittämistoimet sekä lainsäädännölliset esteet, jotka estävät Kykyviisari-tietojen kirjaamisen ja tallentamisen Työmarkkinatorin asiakastietojärjestelmään.

Solmu-hankkeessa mukana olleet asiantuntijat osallistuvat aktiivisesti kansallisen työ- ja toimintakyvyn itsearviointivälineen kehittämiseen vuoden 2024 loppuun saakka, ja pyrkivät varmistamaan Kykyviisarin saamisen osaksi kehitettävää välinettä. Itsearviointivälineen tavoitteena on tukea työikäisen väestön työ- tai toimintakyvyssä olevien puutteiden tunnistamista ja heidän ohjaamistaan tarpeita vastaavien palvelujen piiriin.

Kykyviisari tunnistettiin usean kehittämistyössä mukana olevan tahon puolelta tarpeelliseksi osaksi muodostettavaa välinettä. Välineen minimitoiminnallisuuden, jossa rakennetaan alkukartoitus ja yhteenveto vastaajan työ- ja toimintakyvystä, on määrä valmistua vuoden 2023 loppuun mennessä. Kehitysvaiheessa 2 vuoden 2024 aikana välinettä kehitetään varsinaisten kyselysisältöjen ja palveluohjauksen suhteen.

Kykyviisari tullaan myös toteuttamaan THL:n vetämässä ja ESR:n rahoittamassa Osallisuuden, sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tuki ja koordinaatio - hankkeessa. Koordinaatiohanke kehittää ESR+ erityistavoitteen 4.3 hankkeiden

käyttöön tarkoitettun sähköisen arviointimittariston osallisuuden kokemuksen, työ- ja toimintakyvyn sekä syrjäytäkokenemusten mittaamiseen.

Mittaristo tulee sisältämään muun muassa osallisuuskyselyn (sis. osallisuusindikaattori) ja Kykyviisari-kyselyn. Mittaristo on alustavan arvion mukaan hankkeiden käytössä loppukevästä 2024. Mittaristoon tulevaa Kykyviisari-kyselyä voivat käyttää myös muut työ- ja toimintakykyä edistävät toimijat. Solmu-hankkeen asiantuntijat toimittivat THL:n asiantuntijoille tietoa ja dokumentaatiota mahdollisimman sujuvan rakentamistyön tueksi.

Toive on, että Solmu-hankkeen päättymisen jälkeen Kykyviisarin käyttö jatkuu monin eri tavoin kaikissa niissä palveluissa ja toiminnoissa, joissa tuetaan yksilön työkykyä ja työhön osallistumista. Työ- ja toimintakykytieto ei lue sektorirajoja ja siksi Kykyviisarilla onkin potentiaalia toimia eri hallinnonalat yhdistävänä työkaluna niin yksilö-, organisaatio- kuin päätöksentekotasolla.

9 Lopuksi

9.1 Pitkäjänteinen rahoitus on mahdollistanut Kykyviisarin juurtumisen

Solmu oli pitkä ja laaja hanke: pitkäjänteinen rahoitus mahdollisti Kykyviisari-kyselyn käyttäjälähtöisen kehittämisen ja juurtumisen palvelujärjestelmään. Kyselyn kehittämistyö itsessään vaati käyttöä palveluissa, palautteen keräämistä ja kyselyn muokkaamista. Juurtuminen puolestaan vaati sidosryhmäyhteistyötä, markkinointia ja useita tapaamisia sekä keskusteluita käyttäjien kanssa. Yhdeksän vuoden aikana toimintaympäristö muuttui merkittävästi ja erityisesti pysyvien tai laajasti käytössä olevien sähköisten järjestelmien puute hidasti Kykyviisarin juurtumista.

9.2 Työelämän ulkopuolella olevien työkäisten työ- ja toimintakyvyn arviointi on tärkeää

Solmun aikana työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden työ- ja toimintakyky nousi enemmän keskusteluun. Solmun asiantuntijat osallistuivat aktiivisesti aiheesta käytyyn julkiseen keskusteluun ja olivat osaltaan mukana nostamassa työkäisten työ- ja toimintakykyasioita esille.

Kykyviisarin tuottama aineisto on ainutlaatuinen, koska aiemmin työelämän ulkopuolella olevista työkäisistä ei ole saatu kerättyä tietoa tässä mittakaavassa. Ymmärrys siitä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön osallistumiseen on lisääntynyt. On myös alettu ymmärtää, että tuen tarve tulisi tunnistaa palveluissa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja työkyky tulisi ottaa puheeksi kaikissa työkäisten palveluissa jo heti ensimmäisellä tapaamiskerralla.

9.3 Työ- ja toimintakykyä ja työhön osallistumista edistävien toimien arviointi tarvitsee yhtenäistä viitekehystä

Kykyviisari tarjoaa monitahoiselle toimijajoukolle yhtenäisen ja helposti käytettävän työvälineen toiminnan arviointiin. Ei kuitenkaan riitä, että yksittäiset hankkeet arvioivat toimintansa tuloksia ja raportoivat tuloksiaan omasta näkökulmastaan. Hankkeiden omistajien ja rahoittajien tulisi vaatia järjestelmällisesti tarvittavia tietoja, jotka mahdollistavat toiminnan arvioinnin ja heidän tulisi tehdä johtopäätöksiä kertyvän

aineiston perusteella. Tähän tarvitaan systemaattista ja huolellista arviointia ja dokumentointia.

Toiminnassa on huomioitava toiminnan toteuttajan, toiminnan omistajan ja ulkopuolisen hankerahoittajan roolit ja vastuut. Hankeideat ja toiminnan muotoutuminen lähtevät usein toiminnan toteuttajilta, eli käytännön työntekijöiltä.

Hankeosallistujien haasteet ovat usein moninaisia ja niihin pyritään hankkeissa vastaamaan asiakaslähtöisesti muun muassa räätälöimällä toimintaa. Moniulotteisen kokonaisuuden arviointi voi tuntua haastavalta ja siten usein hanketyön arjessa arviointiin liittyvät kysymykset eivät ole aina ensisijaisesti mielessä. Koska hanke-toiminta on monitahoista, hankkeiden tulosten ja vertailtavan tiedon yhteen kokoaminen on haastavaa.

Toiminnan omistajan vastuulla on varmistua siitä, että kehittäminen toteutetaan toiminnan kokonaisuutta tukevasti. Omistajan tulisi näin ollen varmistua siitä, että toimintaa arvioidaan ja siitä saadaan tuloksia, joita käytetään toiminnan kehittämiseen. Huolellinen arviointi mahdollistaa hankkeen tulosten hyödyntämisen. Tällöin hankkeissa tehty kehittämistyö voidaan laajemmin implementoida ja juurruttaa osaksi vakituista toimintaa ja rakenteita tehokkaammin. Rahoittajan vastuulla on varmistaa, että rahoitus käytetään sopimuksen mukaisesti.

Tulevaisuudessa pitäisi pyrkiä viemään eteenpäin yhtenäisiä toimintatapoja, jotka mahdollistavat arviointitiedon kumuloitumisen moninaisessa sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluiden toimintakentässä.

10 Lähteet

- Aho S, Arnkil R, Hämäläinen K, Lind S, Spangar S, Tuomala J, Ojala S, Saloniemi S, Stenvall J, Melin H, Mäkiäho A. 2022. Työllisyyden kuntakokeilujen arviointi. I väliraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-449-1>
- Ahola E, Räsänen H, Onnela K, Suhonen K. 2023. Havaintoja heikossa työmarkkina-
asemassa olevien henkilöiden tilanteesta korona-aikana. Kykyviisari-mittarin
tulosten analyysia. Yhteiskuntapolitiikka 88 (2023):2. [https://urn.fi/URN:NBN:fi-
fe2023041937700](https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023041937700).
- Alasalmi, J, Busk, H, Holappa, V, Oosi, O, Raukola, A. 2022. Aktiivisen työvoimapolitiikan
palveluiden kustannusvaikuttavuus. 2022. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu
2/2022.
- Huhta H, Unkila K. Kykyviisari aikuissosiaalityössä. Teoksessa Zechner, M. (toim.) 2019.
Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja
B. Raportteja ja selvityksiä 144.
- Joensuu M. Työ- ja toimintakyvyn itsearviointitieto palvelun vaikuttavuuden
arvioinnissa, esimerkkinä Kykyviisari. In Juvonen-Posti P, Saikku P, Turunen J. (toim.)
2020. Elinikäistä osallistumista vai elämää työ edellä? Työikäisten monialaisten
palveluiden yhteensovittaminen ja vaikuttavuuden arviointi -loppuraportti.
- Kausto J, Poutanen J, Gluschkoff K, Wikström M, Joensuu M. Associations between the
Abilitator, a self-reported measurement tool of work ability and functioning, and
national register-based indicators of health and employment: A correlational study.
Käsikirjoitus arvioitavana.
- Kiviniemi M, Sinervuo L. Nuorten mielenterveyden tukeminen – Bullet Journal
työväliseksi Nuoret PySTyY -hankkeelle. 2021 Opinnäytetyö. Savonia-
ammattikorkeakoulu, 2021. Kiviniemi_Maria_Sinervuo_Linda_Opinnäytetyö.pdf
(theseus.fi).
- Saikku P, Joensuu M, Männistö-Inkinen V, Poutanen J. (toim.) 2023. "Täällä ei sanota,
että ei kuulu meille": Työkykyohjelman arviointi- ja seurantatutkimuksen
loppuraportti. Raportti: 2023_002. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2023.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-023-1>.

- Savinainen M, Seitsamo J, Joensuu M. 2020. The association between changes in functional capacity and work ability among unemployed individuals. *Int Arch Occup Environ Health*. 2020 May;93(4):503-511. doi: 10.1007/s00420-019-01498-1.
- Savinainen M, Jauhiainen O, Heikkilä H, Joensuu M. 2020. The concurrent validity of the Abilitator: a self-assessment questionnaire on functioning and work ability. *Journal of Public Health*. 2020:1-8. doi:10.1007/s10389-020-01438-1.
- Unkila K, Lautala K, Wikström M, Joensuu M, Savinainen M. 2018. Kognitiivinen haastattelu kyselylomakkeen kehittämisessä. Esimerkinä työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmä *Kykyviisari*. *Kuntoutus*, 2018; 41(1):17-24.
- Unkila K, Savinainen M. 2020. "Ei mennyt turha työ hukkaan" – tutkimus työmenetelmän juurtumisesta palvelujärjestelmän asiakastyöhön. *Hallinnon tutkimus* 4, 287-301. DOI: <https://doi.org/10.37450/ht.102253>
- Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-916-5>.
- Wikström M, Kouvonen A, Joensuu M. 2021. Intrarater reliability of the Abilitator-a self-report questionnaire on work ability and functioning aimed at the population in a weak labour market position: a test-retest study. *BMJ Open*. 2021;11(12):e057295. doi: 10.1136/bmjopen-2021-057295.
- Wikström M, Anttila H, Savinainen M, Kouvonen A, Joensuu M. 2020. Development and content validity of the Abilitator: a self-report questionnaire on work ability and functioning aimed at the population in a weak labour market position. *BMC Public Health*. 2020 Mar 14;20(1):327. doi: 10.1186/s12889-020-8391-8. Erratum in: *BMC Public Health*. 2020 Apr 17;20(1):518.

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Työterveyslaitos
Arbetshälsainstitutet
Finnish Institute of Occupational Health

PL 40, 00032 Työterveyslaitos

www.ttl.fi

ISBN 978-952-391-127-7 (PDF)

